

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**CİNSEL TRAVMA YAŞANTISI OLAN KADINLARIN
KONTROL ODAĞI İNANÇLARI İLE
SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE TARZLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATOŞ GÖKPINAR

**GAZİANTEP
EYLÜL 2011**

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**CİNSEL TRAVMA YAŞANTISI OLAN KADINLARIN
KONTROL ODAĞI İNANÇLARI İLE
SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE TARZLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATOŞ GÖKPINAR

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Eyyüp ÖZKAMALI

GAZİANTEP
EYLÜL 2011

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

Cinsel Travma Yaşantısı Olan Kadınların Kontrol Odağı İnançları ile
Sürekli Öfke ve Öfke Tarzları Arasındaki İlişki

FATOŞ GÖKPINAR

Tez savunma tarihi: 06.09.2011

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı:

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Habib ÖZGAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Eyyüp ÖZKAMALI
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Eyüp ÖZKAMALI (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Mehmet MURAT

Yrd. Doç. Dr. Fevzi KARADEMİR

İmzası:

_____
_____
_____

ÖZET

CİNSEL TRAVMA YAŞANTISI OLAN KADINLARIN KONTROL ODAĞI İNANÇLARI İLE SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE TARZLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

GÖKPINAR, Fatoş

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Eyyüp ÖZKAMALI

Eylül 2011, 75+viii Sayfa

Bu araştırmanın amacı cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı inançları ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Yapılan araştırmada betimsel yöntem ve ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler Gaziantep Şehitkamil Devlet Hastanesi Psikiyatri Polikliniğine ve Psikiyatri Servisine başvuran cinsel travma yaşantısı olan kadınlardan toplanmıştır. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ), Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon katsayısı ve Ki-Kare Testi (Kruskal-Wallis H testi ve Mann-Whitney U Testi) kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ile sürekli öfke, sürekli öfke ile öfke dışı puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke ve öfke kontrol, öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında da negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eğitim düzeyi, meslek, sosyal destek, intihar düşüncesi/teşebbüsü değişkenlerine göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaş, aylık gelir, medeni durum değişkenlerine göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bulgular literatür çerçevesinde yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel travma, kontrol odağı inancı, sürekli öfke ve öfke tarzı.

ABSTRACT**THE RELATIONSHIP BETWEEN LOCUS OF CONTROL BELIEFS AND TRAIT ANGER-ANGER EXPRESSION STYLES OF WOMENS WITH SEXUAL TRAUMA EXPERIENCE**

GÖKPINAR, Fatoş

M.A. Thesis, Department of Educational Sciences

Supervisor: Asist. Prof. Dr. Eyyüp ÖZKAMALI

December 2011, 75+viii pages

The aim of this study to investigate locus of control beliefs and trait anger-anger expression styles of womens with sexual trauma experience. In this study descriptive method and relationally survey model were used. The data was gathered from women with sexual traumatic life events who was applied to the psychiatry clinic of Gaziantep Şehitkamil Hospital. The data was gathered using “Trait Anger-Anger Expressin Styles Scale”, “Locus of Control Scale” and Demographic Information Form. The data was analysed via pearson correлтаion co-efficient ve chi-square test (Kruskal-Wallis H test and Mann-Whitney U test). The results indicated that there was no significant relationship between anger-in scores and locus of control, anger-out scores and locus of control, anger-control scores and locus of control, trait-anger scores and anger-in scores, anger-in scores and anger-out scores, anger-in scores and anger-control scores of women with traumatic life event. According to the educational level, job, social support and suicide beliefs/attempts there was a significant relationship between locus of control scores and trait-anger scores of women with traumatic life event. There was no significant relationship between locus of control and trait-anger scores according to the age and monthly income variables. Results were interpreted with the light of literature. Based on these results, a number of recommandations are made.

Key Words: Sexual Trauma, Locus of Control Belief, Trait-Anger and Anger-Expression Styles.

ÖN SÖZ

Cinsel travma yaşantıları, bireyi ve aileyi ruhsal olarak hem kısa hem de uzun dönemde etkileyen önemli ruh sağlığı sorunlarına yol açan yaşam olaylarıdır. Klinik olarak depresyon, alkol ve madde kullanımında artış, öfke kontrol problemleri, travma sonrası stres bozukluğu gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca sonraki kuşaklara dahi yansıyan sonuçları ile etkisi uzun seneler boyunca da sürebilmektedir. Bu araştırmada da cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile kontrol odağı inançları araştırılmaktadır.

Araştırmanın en başından beri değerli fikir ve önerileri ile yol gösteren, araştırmanın gerçekleşmesinde büyük katkısı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Eyüp ÖZKAMALI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Verilerin toplanmasında cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla temas kurmamı sağlayan Şehitkamil Devlet Hastanesi doktorlarından Uzm. Dr. Günseli Yavaş Alpay ve Uzm. Dr. Rifat İnci'ye teşekkürlerimi sunarım.

Verilerin analizi konusunda yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Bayram Çetin'e teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma boyunca beni her zaman destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen bütün arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ayrıca bugünlere gelmemde büyük emekleri olan, hiçbir yardımı ve desteği esirgemeyen, sabırla bana katlanan anne ve babama teşekkür ederim.

Eylül, 2011

Fatoş GÖKPINAR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR LİSTESİ	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
1.1. GİRİŞ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	3
1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	3
1.4. DENENCELER.....	3
1.5. SAYILTILAR.....	4
1.6. SINIRLILIKLAR.....	5
1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	5
1.8. TANIMLAR	6
KAYNAK ÖZETLERİ	8
2.1. CİNSEL TRAVMA KAVRAMI.....	8
2.2. CİNSEL SALDIRI KAVRAMI.....	9
2.3. ENSEST KAVRAMI.....	10
2.3.1. Ensesti hazırlayıcı etkenlerden bazıları.....	11
2.4. CİNSEL TRAVMALARIN YAYGINLIĞI.....	11
2.5. CİNSEL TRAVMA SONRASI OLUŞAN RUHSAL PROBLEMLER.....	12
2.6. CİNSEL SALDIRININ HUKUKİ BOYUTU.....	13
2.7. MAĞDURLAR KİMLERDİR?.....	17
2.8. KİMLER TACİZ EDER?	17
2.8.1. Güç Pekiştirme Eğilimi Olanlar.....	17
2.8.2. Öfke Misillemesi Yapanlar	18
2.8.3. Güç Gösterisinde Bulunanlar	18
2.8.4. Sadist Olanlar	18
2.9. ÖFKE	19
2.10. ÖFKENİN NEDENLERİ.....	20
2.11. ÖFKELİ BİR BİREYDE GÖRÜLEBİLECEK TEPKİLER VE	
BOYUTLAR.....	21
2.11.1. Öfkenin fiziksel ve fizyolojik boyutu	21
2.11.2. Öfkenin bilişsel ve duygusal boyutu.....	21
2.11.3. Öfkenin davranışsal ve tepki boyutu.....	22
2.12. ÖFKE VE TOPLUMSAL CİNSİYET	23
2.13. KONTROL ODAĞI	23
2.14. KONTROL ODAĞINA GÖRE İÇTEN KONTROLLÜ VE DIŞTAN	
KONTROLLÜ KİŞİLERDE GÖRÜLEN ÖZELLİKLER.....	25
2.15. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	26
2.15.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	27

2.15.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	29
MATERYAL VE YÖNTEM	31
3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ	31
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	31
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	32
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	32
3.3.2. Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)	32
3.3.3. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)	34
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	35
3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	35
BULGULAR VE TARTIŞMA	37
4.1. BULGULAR.....	37
4.2. DENEKLERİN GENEL YAPISINA İLİŞKİN BETİMSEL BULGULAR.....	37
4.3. ARAŞTIRMANIN ANA PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR	40
4.4. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	41
4.4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	41
4.4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	42
4.4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	44
4.4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	46
4.4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	47
4.4.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	48
4.4.7. Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	49
4.5. TARTIŞMA.....	50
4.6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	53
4.6.1. Sonuçlar.....	54
4.6.2. Öneriler	55
4.6.2.1. Alanda Çalışanlar (uygulayıcılar) İçin Öneriler	55
4.6.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler	56
KAYNAKLAR	58
EKLER	63
EK A. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	64
EK B. SÜREKLİ ÖFKE-ÖFKE TARZ ÖLÇEĞİ	66
EK C. KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ	70
EK D. ÖZGEÇMİŞ	74

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların yaşlarına göre dağılımları	37
Tablo 4.2. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların eğitim durumlarına göre dağılımları	38
Tablo 4.3. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların mesleki dağılımları.....	38
Tablo 4.4. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların aylık gelir düzeyine dağılımları	39
Tablo 4.5. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların medeni durumlarına göre dağılımları.....	39
Tablo 4.6. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların sosyal desteklerinin olup olmadığına göre dağılımları.....	39
Tablo 4.7. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların intihar düşüncesi ya da teşebbüslerinin olup olmadığına göre dağılımları.....	40
Tablo 4.8. Araştırmada kullanılan değişkenler arasındaki Spearman korelasyon katsayıları	40
Tablo 4.9. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların yaşlarına göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları	42
Tablo 4.10. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların eğitim düzeylerine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları	43
Tablo 4.11. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların eğitim düzeylerine göre öfke içte puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları	44
Tablo 4.12. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların mesleklerine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları	45
Tablo 4.13. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların mesleklerine göre kontrol odağı puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları	45
Tablo 4.14. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların ailelerinin aylık gelirlerine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları	46
Tablo 4.15. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların medeni durumlarına göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları	47
Tablo 4.16. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların sosyal desteklerine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları.....	48

Tablo 4.17. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların intihar düşüncesi/teşebbüsü değişkenine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları.....	49

KISALTMALAR

DSM : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El kitabı)

TSSB : Travma Sonrası Stres Bozukluğu

AMATEM : Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma Tedavi ve Eğitim Merkezi

SPSS : Statical Package For The Social Science (Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket Programı)

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Cinsel davranış; fizyolojik, psikolojik ve kültürel etkenlerin bileşkesi sonucu şekillenmektedir. Zaman içinde kültürden kültüre değişen cinselliğin tüm dünya genelinde kabul edilir tek bir tanımı yoktur. İnsanların yaşamlarının ayrılmaz bir parçası ve önemli bir işlevi olan cinsel ifade ve davranış, çeşitli etmenlerin karmaşık ilişkisiyle belirlenmektedir. Cinsel eylem, bazen içinde şiddeti ve suçu da barındırmaktadır. Şiddet ve suç, bu duruma maruz kalan mağdurlarda travmatik yaşantılara neden olmaktadır. Bu durum özellikle kadınların fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü tehdit etmekte, yaşam kalitelerini düşürmekte, onların toplumsal yapı içerisinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri ve başkalarıyla normal bir etkileşimde bulunmalarını zorlaştırmaktadır. Ayrıca kadınları gelecekle ilgili karamsarlığa itip, onların olumlu beklentiler içinde olmalarına engel olmaktadır.

Kadınlar yaşamlarının herhangi bir döneminde cinsel travmaya maruz kalabilmektedirler. Genellikle de travmatik yaşantıları sonrasında bu tür olayları ispatlamanın zorluğu ve toplum tarafından bu tür olaylara maruz kalanlara bakış açısının pek hoş olmamasından dolayı bu durum adli makamlara yeterince bildirilmemektedir. Siyah nokta olarak adlandırılan bu vakalar nedeniyle birçok suçlu yargılanamamakta ve birçok mağdur da hiçbir profesyonel destek almadan yaşamlarını sürdürmektedirler. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de mağdurların bilinçlendirilmeleri ve mağdurlarla temas halinde olacak profesyonel kişilerin bu konuda eğitilmeleri gerektiği düşünülmektedir.

Cinsel taciz, dünyada ve Türkiye’de son yıllarda en çok konuşulan konulardandır. Sokakta, işyerinde, çarşıda, pazarda, otobüste, kısacası her yerde karşılaşılabilen ve kişinin hayatında belki de bir daha göremeyeceği biri tarafından taciz edilmesi yeterince can sıkıcı iken, aynı ortamda çalıştığı iş arkadaşları ve amiri

tarafından taciz edilmesi, durumu daha da can sıkıcı hale getirmektedir (Güven 1997).

Yapılan araştırmalarda ve literatürde cinsel tacizin tanımının ne olduğuna ilişkin çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Cinsel taciz, Düzkan (1997) tarafından kişinin, kendi iradesiyle böyle bir davranışa razı olmamasına rağmen, cinsel bir davranışa maruz kalması olarak tanımlanmıştır.

Üstün ve Yavuzarslan (1995) yaptıkları araştırmada öfkeyi, bireyin bir tehlikeyle ya da engellenmeyle karşılaştığında yaşadığı çaresizliğin, güçsüzlüğün, yetersizliğin yarattığı anksiyeteden kurtulmak amacıyla hoşnutsuzluktan, kızgınlık ve şiddete kadar değişebilen bir duygu durumu olarak ifade etmektedir.

Son dönemlerde ise öfke Köknel (1999) tarafından engellenme, korku gibi hoş olmayan durumlar karşısında ortaya çıkan, karşılaşılan engeli aşmak, hoş olmayan durumlardan kurtulmak için gerekli tutum ve davranışta bulunma olanağı veren bir duygu durumu olarak tanımlanmaktadır. Gençtan (2004) tarafından ise; öfke bireysel bir tehdit algılandığıında artan anksiyeteye karşı verilen tepkilerde yaşanan kızma ve gücenme duygusu olarak ifade edilmektedir.

Yaşam dönemleri içerisinde kendilerini yeterince güçlü hissetmeyen insanlar, başarı ve başarısızlıklarını doğaüstü güçlere veya şansa bağlama eğilimindedirler. Bu tutum insanların kurban rolünü benimsemelerine yol açmaktadır. Bu tutumun olumlu tarafı, kişinin sorumluluktan kurtulması; olumsuz tarafı ise gerçek sorunlarını çözememesidir. Bir sorunu algılama biçimi çözümlerini de beraberinde getirmektedir. Gerçek sorunları çözmek için başarısızlıkları şanssızlığa bağlamak yerine acı verse de sorumluluk almak ve sorunların üzerine gitmek daha akılcı bir tutumdur (Baltaş, 2007).

Rotter (1966)'e göre denetim odağı kişinin belli bir davranışını belli bir pekiştiricinin izleyeceğine dair ortaya çıkmış bir beklentinin kuvvetlenmesi sonucunda oluşmaktadır. Birey kendi yaptığı bir davranışın olumlu ya da olumsuz pekiştirici ile sonuçlandığını algıladığıında, o pekiştiricinin bu davranışı gelecekte de izleyeceğine ilişkin bir beklenti oluşturacaktır. Birey gelişim süreci boyunca her alanda yaşadığı bu pekiştirici algısı yaşantılarının sonucunda genellenmiş bir pekiştirici beklentisi oluşturabilmektedir. Bu oluşuma bağlı olarak birey, pekiştiricilerin ya kendi ya da kendi dışındaki güçlerin, şans ya da kaderin kontrolünde olduğuna dair genel bir beklenti benimseyebilmektedir. Birinci durumda bireyin 'iç' kontrol odağına, ikinci durumda ise 'dış' kontrol odağına inandığı

kavramsallaştırılmıştır. Ancak, gelişim süreci boyunca pekiştirme yaşantılarının doğası gereği belirgin bir kutuplaşma oluşmaması ve bu boyutun ortalarında yer alma da olasıdır (Akt. Dağ, 2002).

İnsanların tehdit oluşturan durumlar karşısında işlevselliklerinin, nedensel atıflarına bağlı olduğu düşünülmektedir. Stresli durumlar karşısında dışsal kontrol odağına sahip bireylere göre, içsel kontrol odağı olan bireylerin daha iyi psikolojik uyum sağladıkları bilinmektedir (Boey, 1999; Chan, 2000; McWilliams, Cox, Enns ve Clara, 2006).

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı cinsel travma yaşantısı olan kadınların iç-dış kontrol odağı inancı ile sürekli öfke ve öfke tarzları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ile sürekli öfke ve öfke tarzları arasında bir ilişki var mıdır?

1.4. DENENCELER

1. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke puanları ile kontrol odağı puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke içte puanları ile kontrol odağı puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
3. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke dışta puanları ile kontrol odağı puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
4. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke kontrol puanları ile kontrol odağı puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
5. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke puanları ile öfke içte puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
6. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke puanları ile öfke dışta puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
7. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke puanları ile öfke kontrol puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
8. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke içte puanları ile öfke dışta puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

9. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke içte puanları ile öfke kontrol puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
10. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke dışı puanları ile öfke kontrol puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Bu araştırmada ayrıca cinsel travma yaşantısı olan kadınların demografik özelliklerine bağlı olarak sürekli öfke ve öfke tarz puanları ile kontrol odağı inancı puanları arasında fark olup olmadığına ilişkin aşağıdaki alt denenceler test edilmiştir.

1. Yaş değişkeni açısından cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanları ile sürekli öfke ve öfke tarz puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
2. Eğitim değişkeni açısından cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanları ile sürekli öfke ve öfke tarz puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
3. Meslek değişkeni açısından cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanları ile sürekli öfke ve öfke tarz puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
4. Aylık gelir değişkeni açısından cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanları ile sürekli öfke ve öfke tarz puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
5. Medeni durum değişkeni açısından cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanları ile sürekli öfke ve öfke tarz puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
6. Sosyal destek değişkeni açısından cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanları ile sürekli öfke ve öfke tarz puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
7. İntihar düşüncesi/teşebbüsü değişkeni açısından cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanları ile sürekli öfke ve öfke tarz puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

1.5. SAYILTILAR

1. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Kontrol Odağı Ölçeği'nin, Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği'nin ve Kişisel Bilgi Formu'nun değişkenlerle ilgili bilgi toplamak açısından yeterli olabileceği varsayılmıştır.

2. Araştırmaya katılan kadınların cinsel istismar yaşantısı ve bunun travmatik etkisinin onların görüşme ortamındaki sözel ifadelerine ve davranışlarına dayalı olarak saptanabileceği varsayılmıştır.
3. Veri toplama araçlarını cevaplandıran cinsel travma yaşantısı olan kadınların samimi ve içten davrandıkları varsayılmıştır.

1.6. SINIRLILIKLAR

1. Araştırmanın evreni Gaziantep ilindeki cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla sınırlıdır.
2. Araştırmanın örneklemini Gaziantep Şehitkamil Devlet Hastanesi Psikiyatri Polikliniğine ve Psikiyatri Servisine başvuran cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla sınırlıdır.
3. Araştırmanın bulguları, cinsel travma yaşantısı olan kadınların Kontrol Odaklarını tespit için kullanılan 'Kontrol Odağı Ölçeği' puanları ve Öfke ve Öfke Tarzını tespit için kullanılan 'Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği' puanlarıyla sınırlıdır.
4. Bu araştırma 2008-2010 yıllarına ilişkin bilgi ve bulgularla sınırlıdır.
5. Cinsel travma yaşantısı olan kadınlar çeşitli nedenlerden dolayı travma yaşantılarını ifade edemedikleri için örneklem sayısı göreceli olarak sınırlı sayıda olmuştur.

1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkiye'de cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla ilgili çok az çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, araştırmanın seçilen konu ile ilgili olarak alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Cinsel travma yaşantısı olan kadınların duygularının anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ancak bu kişilerin özellikle, travmatik olay kaynaklı öfke duyguları uygun bir şekilde ifade edilememektedir. Bu kişiler yaşadıkları olaydan dolayı suçluluk hissetmekte, bu suçluluk duygusu öfkenin içe yönelmesine ve kendisine zarar vermesine neden olabilmekte ya da tam tersi öfkeleri dışa yönelerek saldırgan davranışlar sergileyebilmektedirler. Uygun bir şekilde ifade edilmeyen öfke; alkol ve madde bağımlılığı, depresyon, kaygı bozuklukları, çevreyle uygunsuz iletişim, intihar düşünceleri gibi psikolojik problemlere neden olabilmektedir.

Çolak (2006) yaptığı araştırmada, kendi çabalarını önemli gören iç kontrol odaklıların hayatlarını daha iyiye götürmek ve kişisel gelişimlerini sağlamak için çalışmaya ve sorumluluk almaya eğilimli olduklarını buna karşın dış kontrol odaklıların daha çok kaderci bir anlayış içinde hayatlarının kontrolünü ellerinde tutmaktan uzak olduklarını belirtmektedir.

Bu araştırmada dış kontrollü ve iç kontrollü bireylerin öfkeleri ve öfke tarzları arasındaki ilişki ortaya konularak, cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla çalışan meslek elemanlarına ışık tutacağı düşünülmektedir.

Ayrıca yapılan literatür çalışmasında, ulaşılabilen kaynaklar arasında cinsel travma yaşantısı olan kadınlarda öfke ve kontrol odağı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan ileride yapılması muhtemel karşılaştırma çalışmalarına da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Cinsel istismar olaylarına toplumun her kesiminde rastlanıldığı gözlenmektedir. İş hayatında, okullarda, aile içerisinde, yakın duygusal ilişkilerde, toplu taşıma araçlarında, halkın kalabalık olduğu alışveriş merkezlerinde, sokaklarda yaşanan cinsel istismar olayları yaşamımızda yer almaktadır. Genellikle bastırılan, saklanmaya çalışılan bu tür olayların aydınlatılmasına katkıda bulunabileceği düşünülmüştür. Ayrıca koruyucu önleyici, sorun çözücü tedavi edici yöntemlerin geliştirilmesi için meslek elemanlarına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.8. TANIMLAR

Araştırmada yer alan temel kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Öfke: Öfke, bireyin istek, ihtiyaç ve planlarının engellenmesi ve karşılaştığı farklı durumların haksızlık, adaletsizlik ve kendine yönelik bir tehdit olarak algılanması sonucunda kendini savunmak ve karşıdakini uyarmak amacıyla ortaya çıkan temel bir duygulanım biçimidir (Kısaç, 1997).

Durumsal Öfke: Amaca yönelik bir davranışın engellenmesi ya da haksızlık algılanması karşısında ne şiddette gerginlik, kızgınlık, sinirlilik, hiddet gibi öznel duyumsamaların yaşandığını yansıtan bir duygudur.

Sürekli Öfke: Durumsal öfkenin genelde ne sıklıkta yaşandığını yansıtan bir duygudur.

Öfke Tarzı: Bireyin yaşadığı öfkeyi nasıl ifade ettiğini, yani öfkesini içinde tutmak, dışarıya yansıtmak ya da kontrol altına almak davranışlarından hangisini seçtiğidir.

Öfke Kontrol: Kişinin başkalarıyla ilişkilerinde, genelde ne ölçüde sabırlı, soğukkanlı, hoşgörülü, anlayışlı davrandığını, ne ölçüde kontrol ettiğini veya ne ölçüde sakinleşme eğiliminde olduğunu belirten durumdur.

Öfke Dışa: Oluşan öfke duygusunun sözel ya da davranışsal olarak dışarıya aktarılmasıdır.

Öfke İçte: Oluşan öfke duygusunun dışa vurulması yerine, içte tutulması ve bastırılmasıdır (Özer1994a).

Kontrol Odağı İnancı: Kontrol odağı inancı, bireylerin yaşadıkları pekiştirmelerin, yani elde ettikleri sonuçların veya ödüllerin, ya da başarı veya başarısızlık durumlarının, nelere atfedildiği ile ilişkilidir. Bu atıflar, kendileri dışındaki şans, kader ve güçlü diğer insanlar gibi faktörlere yapılabileceği gibi, kendi davranışlarının bir sonucuna da bağlanabilmektedir (Solmuş, 2004).

İç Kontrol Odağı İnancı: İç Kontrol Odağı, ödül ve cezaların, bunların ortaya çıkışından daha çok kendi davranışlarının etkili olduğu doğrultusundaki genel beklenti veya inanç olarak tanımlanmaktadır (Yeşilyaprak, 1990).

Dış Kontrol Odağı İnancı: Ödül ve cezaların kişinin kendi dışındaki başka güçlerce; (tanrı, kader, şans, diğer insanlar...) uygulandığı, yönetildiği veya denetlendiği, böylece ödüle ulaşma ve cezadan kaçınma konusunda kişisel çabaların etkili olamayacağı doğrultusundaki genel beklentidir (Yeşilyaprak, 1990).

Cinsel Travma: Kişinin kendi isteği dışında ona yönelen veya onu katılmaya zorlayan cinsel yaklaşımlar cinsel travmaya neden olabilir (Yüksel, 1998).

Cinsel Saldırı: Cinsel saldırılar; sözle sarkıntılıktan, ırza geçmeye kadar varan çok geniş spektrumdaki olayların yer aldığı fiziksel ve duygusal travmaya yol açan, bir şiddet suçudur (Polat, İnancı, Aksoy, 1997).

Ensest: Ensest, aynı genetik bağa sahip insanlar arasındaki cinsel ilişki olarak tanımlanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM KAYNAK ÖZETLERİ

Bu bölümde cinsel travma, öfke ve kontrol odağı inancını açıklayan görüşler ile bunlara ait tanımlara; ayrıca cinsel travma, öfke, kontrol odağı inancı ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. CİNSEL TRAVMA KAVRAMI

Kişinin sahip olduğu beden ve çevre üzerindeki hakimiyetinin tehlikeye girmesi, tehdit edilmesi, zarar görmesi sonucu mağduriyet oluşur ve bazı mağduriyet durumlarında travmatik yaşantı söz konusudur. Travmatik yaşantılar sıradan şanssızlıklardan farklı olarak bir tehdit ya da şiddet ve ölümle çok yakın olma halidir. Terr (1990) "ruhsal travma"nın ani, beklenmedik bir zamanda, karşı konulamaz şiddetli emosyonel saldırı veya dışarıdan bir kişiden bir dizi saldırı sonucu meydana geldiğini belirtmektedir.

Travmanın ruhsal etkileri ilk olarak II. Dünya Savaşı sonrasında ve özellikle toplama kamplarında kalmış insanlarda gözlenmiştir (Teber, 1994). 1970'lerde de Vietnam gazileri ile yapılan çalışmalar sonucu savaşın insan üzerindeki etkisi yeniden anlaşılmış ve bu çalışmalar Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El kitabı DSM III'e Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) olarak girmiştir.

DSM-IV'de "TSSB" tanı ölçütleri belirlenirken, "travmatik olay"; "kişinin, gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi, ağır bir yaralanma ya da kendisinin ya da başkalarının fizik bütünlüğüne bir tehdit olayını yaşamış, böyle bir olaya tanık olmuş ya da böyle bir olayla karşı karşıya olmak" şeklinde açıklanmıştır (DSM-IV, 1994).

Finkelhour ve Browne (1985), "travmatik cinsellik" kavramını henüz çocuk yaşta ve cinsellik konusunda yeterli bilgi ve fiziksel gelişmeye sahip olmayan kişinin kendini olayın içinde bulmasını tanımlamak için kullanmışlardır.

Cinsel travma çoğunlukla erkeklerden kadınlara ve erişkin erkeklerden kız veya erkek çocuklarına yönelmektedir. Kişinin kendi isteği dışında ona yönelen veya onu katılmaya zorlayan cinsel yaklaşımlar cinsel travmaya neden olabilir (Yüksel, 1998).

2.2. CİNSEL SALDIRI KAVRAMI

Cinsel saldırı, birey, aile ve toplum üzerinde yaşam boyu sürebilecek etkileri nedeniyle halk sağlığı ve hukuksal boyutu açısından önemli bir toplumsal sorundur. Cinsel saldırılar; sözle sarkıntılıktan, ırza geçmeye kadar varan çok geniş spektrumdaki olayların yer aldığı fiziksel ve duygusal travmaya yol açan, bir şiddet suçudur (Polat, İnanıcı, Aksoy, 1997).

Brownmiller'e göre cinsel saldırı, beden cinsel yönden zorla kuşatılması, özel ve kişisel iç alanın kişinin rızası olmaksızın saldırıya uğramasıdır, kısaca, birçok yoldan ve birçok yöntemden biri kullanılarak gerçekleştirilen duygusal, bedensel ve akılsal bir bütünlüğün bilerek bozulmasına neden olan bir saldırdır (Brownmiller, 1984).

Cinsel saldırı, cinsel kötü davranış, suç oluşturan cinsel girişim, suç oluşturan cinsel tavır, kaba cinsel üste çıkış, rızasız cinsel ilişki gibi saldırganın eylemlerini, cinsel saldırının cinsel boyutu yanında içerdiği şiddeti de vurgulamaktadır (Knight, 1995).

Bu konuda yapılan çalışmalar sonucunda bugün dünyada genel olarak kabul gören tanım şunları kapsamaktadır. “Kadın ve erkek arasında, kurbanın rızası olmadan vajinal ilişki ve cinsiyet ayrımı olmaksızın anal ilişki, yüzeysel de olsa vajinal ya da anal girişin olduğu durumlar eşi de kapsamak koşuluyla suç oluşturmaktadır” (Polat, 2006).

İki insan arasındaki tanışıklık derecesi cinsel saldırının olup olmayacağını, cinsel şiddet türünün ve saldırının cinsel birleşme ile sonuçlanıp sonuçlanmayacağını belirleyicisi olabilmektedir. Cinsel birleşme ile sonuçlanmış olaylar birbirini iyi tanıyan iki insan arasında daha fazla olmaktadır. Uzun süreli ilişkilerde erkek giderek istediği zaman kadınla seks yapma hakkına sahip olduğu ve cinsel birleşmenin kadını incitmeyeceği inancını geliştirebilmektedir. Bu durum erkeğin, kadına uyguladığı cinsel zorlamayı taciz olarak algılamamasına yol açabilmektedir (Johnson ve Jackson 1988; Akt: Koss ve Harvey 1991).

Aile içi şiddetle mücadele el kitabında cinsel şiddet; evli olduğu kişi bile olsa kadını istemediği yerde, istemediği zamanlarda ve istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlamak (tecavüz), başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlara zarar vermek, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya, kürtaja, enseste (akrabalar arası cinsel taciz ve tecavüz), fuhuşa zorlamak, zorla evlendirmek, telefonla-mektupla ya da sözlü olarak cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlarda bulunmak gibi eylemler olarak tanımlanmaktadır (Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi).

2.3. ENSEST KAVRAMI

Ensest kavramı, aynı genetik bağa sahip insanlar arasındaki cinsel ilişkiyi tanımlamaktadır. Ensest tanımında esas olan unsur “yasak olgusu”dur. Son yıllarda bir yandan ensest tabusunun evrensel olmadığı ve her yerde aynı biçimde görülmediği kabul edilirken, öte yandan ensest tabusunun diğer canlı türlerinde de yaygın olduğu varsayılmaktadır. Bu bağlamda sözcük kirlilik, iffetsizlik ve uygunsuzluk anlamına da gelmektedir. Günümüzde ensest; ahlaki, hukuki ve dini bakımdan evlenmeleri yasak olan, yakın akraba konumundaki bireylerin cinsel ilişkide bulunmaları olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda ensest bazı kültürler hariç, tabu olarak kabul edilmektedir (Baran, Erbaydar, 2003).

Çocuğun cinsel istismarı şeklinde ortaya çıkan ensest ilişkinin en fazla baba-kız arasında olduğu ileri sürülmektedir. Genellikle babanın 35–40 yaşlarında, kızların ise 5–16 yaş arasında olduğu, kronolojik yaş sırasına göre büyük çocuktan başlayarak küçüğe doğru olayın devam ettiği görülür. Baba genellikle büyük aile olarak yaşayan ve kırsal kökenli ya da endüstriyel bölgede çalışan bir tiplere gösterir. İşsizlik çok sık rastlanan bir durumdur. Eğitimin düşük olduğu ve babaların kendi çocukluklarında genellikle evden kaçmış oldukları ya da ailesiz büyüdükleri görülmektedir. Akıl hastalığı çok ender rastlanan bir durumsa da zeka düzeyi orta veya ortanın altında olup başka cinsel saldırılara da teşebbüste bulunan babaların sayısı az değildir. Ensest ilişkiler ortalama 8 yıl gibi uzun süreli olmaktadır (Polat vd., 2006).

2.3.1. Ensesti hazırlayıcı etkenlerden bazıları

1-Evden uzun süre uzakta kalan babanın eve dönmesi, annenin genellikle yaşlı olması ve bu durumlarda babanın tam yetişme dönemindeki kızını karısının yerine koyması, genç kızın kendisi için yabancı olması.

2-Eşin kaybı: Boşanma, ayrılma veya ölüm üzerine babanın adolesan çağıdaki kızını karısının yerine koyması.

3-Alkolizm.

4-Sosyal izolasyon ve çevreden kopukluk.

5-Cinsel açıdan yetersizlik korkusu ve iktidarsızlık.

6-Evlilikte sorunlar.

7-Psikopati olarak sıralanabilir (Polat ve ark. 2006).

2.4. CİNSEL TRAVMALARIN YAYGINLIĞI

En ciddi cinsel saldırı olan tecavüzler çok yaygındır ve genellikle rapor edilmemektedirler. Tecavüzlerin %50 ile %90 oranında rapor edilmediği tahmin edilmektedir. Cinsel saldırı sonrasında kadınlar, yaşadıklarıyla ilgili ne yakınlarıyla ne de tıbbi ve kanun uygulayıcı kişilerle konuşabilmektedirler (Gribbin, 2004).

Cinsel saldırı suçları diğer suçlara kıyasla daha yüksek oranda siyah sayı (istatistiklerde görülmeyen ancak gerçekte toplum içinde var olan suçların sayıları) olarak kalmaktadır (Akıncı-Sokullu, 1999). Özellikle cinsellikle ilgili tabuların yoğun olduğu ülkelerde cinsel travmaların ne sıklıkla olduğunu bildiren güvenilir toplumsal taramalar yoktur. Klinik izlenimler bu konunun ihmal edilmemesi gerektiğine işaret etmektedir (Sezgin, Yavuz & Yüksel, 1995).

Cinsel saldırı sonrası oluşan fiziksel ve duygusal hasarların fazlalığı nedeni ile mağdur büyük bir travmaya maruz kalmıştır ve bu travma polis soruşturması, hekim muayenesi, savcılık soruşturması ve mahkeme aşamalarında çeşitli derecelerde tekrarlanır. (Yavuz, 1996). Bunlara ilave olarak, cinsel saldırıya uğrayan kadın, olayın sadece kendisi için anlam ve etkileri ile başa çıkmak zorunda değil, aynı zamanda ailesi, arkadaşları, erkek arkadaşı ve eşi gibi kendisi için özel olan kişilerin tecavüz olayını sadakatsizlik olarak algılayabilecekleri için bu kişiler üzerindeki derin etkilerle de uğraşmak ve uzlaşmak zorundadır. Tecavüzdün önce bir ilişkileri olduğu belirtilen 60 kadının ilişkilerinin tecavüzdün sonra bozulduğu bildirilmiştir (Gise & Paddison, 1988).

Çocuklar doğumlarından beş yaşlarına kadar birçok sebepten istismar ve ihmale maruz kalabilirler. Bunun temel nedeni de bu yaştaki çocukların kötü muameleye maruz kaldıklarını bildirmek için henüz hazır ve yetkin olmamalarıdır. Kötü muameleyi bildirememeleri, yetersiz bilişsel ve dil becerilerinden değil, kendilerine yapılan bu muamelenin kötü olduğunu anlayacak kadar yeterli yaşam deneyimleri olmadığından kaynaklanmaktadır. (Steiner ve Yalom, 2007).

Cinsel saldırı suçlarının mağdur kadınlar tarafından adli makamlara bildirilmemesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlar arasında;

- 1- Mağdur tarafından suç işlendiğinin farkında olunmaması.
- 2- Yaşanılan bu olayın unutulmaya çalışılması.
- 3- Toplumda sahip olunan statüyü koruma düşüncesi.
- 4- Cinsel saldırıya uğrayanlara karşı önyargılı ya da eleştirel bir bakış açısı olabileceği düşüncesi.
- 5- Bu durumdan dolayı utanma.
- 6- Mağdurun olaydan kendini sorumlu hissetmesi.
- 7- Gelecek endişesi, yasal işlemler ve tutuklanma korkusu.
- 8- Suçlu kişi tarafından zarar görebileceği düşüncesi,
- 9- Çocukların ve ekonomik özgürlüğün engel olabilmesi yer almaktadır (Mezey, 1987).

2.5. CİNSEL TRAVMA SONRASI OLUŞAN RUHSAL PROBLEMLER

Cinsel travmaya uğramış kişilerde, ileride hangi tür ve sıklıkla cinsel sorunların ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir (Sungur, 1993). Bununla birlikte, cinsel saldırı öyküsü olan erişkinlerde ruhsal belirtiler ve bozuklukların gelişme riski vardır. Bu sorunlar; klinik olarak Akut Stres Bozuklukları, TSSB, depresyon, dissosiyatif bozukluklar (dissosiyatif amnezi, dissosiyatif füğ, dissosiyatif kimlik bozuklukları, depersonalizasyon bozukluğu), uyum bozuklukları, alkol ve madde kullanımında artış, kısa psikotik tepkiler, psikofizyolojik tıbbi hastalıklar gibi farklı belirtiler ve bozukluklar şeklinde görülebilir. Bunlara ek olarak cinsel işlev bozuklukları, cinsel isteksizlik, cinsellikten kaçınma, seçimsiz cinsel yakınlıklara girme gibi farklı cinsel sorunlar yoğunluk kazanır (Yüksel 1998).

Cinsel travma, kadının kendisine saygısında hasar meydana getirebildiği gibi kadında, bilişsel düzeyde de bir çarpıklık ve tahribat oluşturur ve buna bağlı olarak; “Ben kötüyüm.”, “Haz almayı hak etmiyorum.”, “Cinsel haz, başkaları

içindir.”, “Cinsellik içinde ağrı, korku, öfke ve kızgınlık barındırır.” türü düşüncelere sahip olur (Goodwin & Agronin, 1997).

Cinsel saldırı mağdurları kendilerini zarar görmüş ve diğer insanlardan farklı olarak görmekte; vücutlarının kirli ve iğrenç olduğunu düşünmektedirler. Bazılarının cinsel istismara uğradıklarında vücutlarının da zevk alıyor olmasından dolayı bedenlerine karşı öfke içinde oldukları saptanmıştır. Genellikle vücutlarına karşı kızgınlık içeren duygulanımla vücudunu cezalandırmak için ona zarar vermek amaçlı çeşitli davranışlar içine girebilirler. (Browne ve Finkelhour, 1985).

Messman-Moore ve Brown (2004) yaptıkları araştırmada çocukluk çağında cinsel istismara uğrayan kadınların, cinsel istismara uğramayan kadınlara göre iki kat daha fazla tecavüz kurbanı olduklarını ortaya koymuşlardır. Duygusal istismar da yetişkinlik döneminde maruz kalınan tecavüzü anlamlı düzeyde açıklayabilmektedir. Kısacası, çocukluk çağlarında birden çok alanda istismar edilmek yetişkinlikteki cinsel taciz ve tecavüz riskini arttırmaktadır. Çocukluk çağında maruz kalınan negatif psikolojik etkilerin hayatın geri kalan döneminde yeniden mağduriyete sebep olduğu kuvvetle vurgulanmaktadır.

Çocuk istismarının pek çok türü kısa ve uzun dönemde depresif belirtiler, ikili ilişki sorunları, erişkin dönemde cinsel istismar riskine açık olma, madde kullanımı, saldırganlık ve düşük okul performansı gibi pek çok sonuçla ilişkilidir. Cinsel istismara uğrayan çocuklar genellikle özgün stres uyaranlarına özgün olmayan yanıt verirler. Sıfır-üç yaş arası çocuklarda yeme ve uyku bozuklukları, yabancıardan korkma ve yaşına uygun olmayan cinsel oyunda bulunma görülebilir. Üç-altı yaş arası çocuklarda bebeksi konuşma, içe çekilme, enürezi, enkoprezi, yeme ve uyku bozuklukları, agresyon, boyun eğme davranışı, devamlı cinsel oyun ve sık mastürbasyon görülebilir (Taneli, Albayrak ve Sivrioğlu, 1999).

2.6. CİNSEL SALDIRININ HUKUKİ BOYUTU

Cinsel davranışlar toplumların gelenek, görenek, ahlaki değerler ve yasal yaptırımlarına bağlı olarak farklı biçimlerde değerlendirilseler de, ülkemizde hukuksal boyutta bir cinsel davranışın suç olarak nitelendirilmesinde bazı ortak kavramlar bulunmaktadır. Bunlar;

1. Davranışın rızası olmayan bir kişiye yönelik olması,
2. Yasalarda belirtilen yaş gruplarındaki kişilere karşı yapılması,
3. Mental veya beden hastalığından yararlanılması,

4. Zor kullanılması,
5. Kişiyi alkol, uyuşturucu, uyuşturucu bir madde etkisi altında bırakarak yapılması,
6. Hile ve kandırma yolu ile gerçekleştirilmesi.

765 Sayılı Eski Türk Ceza Kanunu'nun İlgili Maddeleri

765 Sayılı Eski Türk Ceza Kanunu'na göre; "Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Suçlar" aşağıdaki maddelerle düzenlenmiştir. İlgili kanunun maddelerini şu şekilde sıralayabiliriz.

Madde 414 – (Mefruz Cebirle Irza Geçme); Her kim 15 yaşını bitirmeyen bir küçüğün ırzına geçerse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkum olur. Eğer fiil cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmak suretiyle veya akıl veya beden hastalığından veya failin fiilinden başka bir sebepten dolayı veya failin kullandığı hileli vasıtalarla fiile mukavemet edemeyecek bir halde bulunan bir küçüğe karşı işlenmiş olursa ağır hapis cezası 10 seneden az olamaz.

Madde 416 – (Zorla Irza Geçme ve Tasaddi); On beş yaşını bitiren bir kimsenin cebir ve şiddet veya tehdit kullanmak suretiyle ırzına geçen veyahut akıl veya beden hastalığından veya kendi fiilinden başka bir sebepten veya kullandığı hileli vasıtalarla dolaylı fiille mukavemet edemeyecek bir halde bulunan bir kimseye karşı bu fiili işleyen kimse yedi seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Yine bu suretle ırz ve namusa tasaddiyi tazammun eden diğer bir fiil ve harekette bulunursa üç seneden beş seneye kadar hapsolünür. Reşit olmayan bir kimse ile rızasıyla cinsi münasebette bulunanlar fiil daha ağır cezayı müstelzim bulunmadığı takdirde altı aydan üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Madde 417 – (Cezayı Artıran Şahsa Bağlı Haller); Yukarıdaki maddelerde yazılan fiil ve hareketler birden ziyade kimseler tarafından işlenir veya usulden biri veya veli ve vasi veya mürebbi ve muallimleri ve hizmetkârları veya terbiye ve nezaret veya muhafazaları altına

bırakılan veya buna düşer olanların üzerlerine hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından vuku bulursa kanunen muayyen olan ceza yarısı kadar artırılır.

Madde 418 – (Cezayı Artıran Fiile Bağlı Haller); Yukarıdaki maddelerde yazılı fiil ve hareketler mağdurun ölümünü mucip olursa faile müebbet ağır hapis cezası verilir. Eğer bu fiil ve hareketler bir marazın sirayetini veya mağdurun sıhhatine sair

büyük bir nakisa irasını veya maluliyet veya malubiyetini müstelzim olursa cezanın yarısı ilave edilerek hükmolunur.

2.2.2.5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nun İlgili Maddeleri

5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'na göre ise, bu tür suçlar "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığı altında düzenlenmiştir. İlgili kanunun maddelerini şu şekilde sıralayabiliriz.

Madde 102 - (1) Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlâl eden kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Fiilin vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle işlenmesi durumunda, yedi yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Bu fiilin eşe karşı işlenmesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdurun şikâyetine bağlıdır.

(3) Suçun;

a) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

b) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı,

d) Silâhla veya birden fazla kişi tarafından birlikte,

İşlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilen cezalar yarı oranında artırılır.

(4) Suçun işlenmesi sırasında mağdurun direncinin kırılmasını sağlayacak ölçünün ötesinde cebir kullanılması durumunda kişi ayrıca kasten yaralama suçundan dolayı cezalandırılır.

(5) Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, on yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.

(6) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Çocukların Cinsel İstismarı

Madde 103 - (1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;

a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın a bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Cinsel istismar için başvuru olan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, on beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.

(7) Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması durumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Reşit Olmayanla Cinsel İlişki

Madde 104 - Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Cinsel Taciz

Madde 105 - (1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adlî para cezasına hükmolunur.

(2) Bu fiiller; hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

2.7. MAĞDURLAR KİMLERDİR?

Cinsel saldırı olgularında inceleyebileceğimiz bir mağdur profili olacağı gibi, mağdurun toplum içinde herkesin olabileceğini, bu gibi durumların herkesin başına gelebileceğini belirtmek gerekir. Mağdura uygulanan saldırı, yaş, sosyoekonomik durum, din, etnik kökenden pek etkilenmezken; gebelik, bekârlık, boşanmış olmak veya eşinden ayrı yaşamak, mağdurun saldırı görme riskini arttırmaktadır. Saldırıya maruz kalan kadın, özellikle de eşi tarafından cinsel saldırıya maruz kalan kadın duygusal açıdan katı bir aile ortamında yetişmiş, pasif olmaya yöneltilmiş, sosyal açıdan yalnızdır (Lowdermilk, Perry, Babak, 2000).

Araştırmalar cinsel tacize maruz kalan kadınlarda yüksek risk gruplarını şöyle belirlemiştir:

- 30 yaşın altındaki genç kadınlar
- Özellikle başkalarına bakmak durumunda olan hiç evlenmemiş kadınlar
- Kadının dul oluşu
- Boşanmış veya eşinden ayrı kadınlar (Karayel, 2006).

2.8. KİMLER TACİZ EDER?

Yapılan araştırmalara göre cinsel saldırıda bulunanların profili dört grup halinde ele alınmıştır:

2.8.1. Güç Pekiştirme Eğilimi Olanlar

Bu tip saldırganlar sessiz ve pasif olurlar, kendilerine güven eksikliği ve yetersizlik hissi yaşarlar, sosyal becerileri düşüktür, çalıştıkları ortamdakiler tarafından güvenilir bir çalışan olarak görülürler. Diğer saldırganlara oranla en az vahşi ve agresif olan gruptur. Cinsel sapkınlıkları olabilir Geçmiş hayatları incelendiğinde, çoğunluğunun tek ebeveynle yaşadığı görülmüştür (Knight, Warren, Reboussin, ve Soley, 1998). Bu kişilerin cinsel saldırıda bulunmaktaki esas amaçları

kendilerine olan güvenlerini yükseltmektir. Cinsel ilişki, o kişiye kendisinin önemli olduğunu onaylayan bir olaydır. Kendisini, zavallı hisseden bu kişiler, bir başka kişiyi kontrol altına aldıklarında kendilerini önemli hissederek; cinsel fantezilerini ortaya koyarlar. Kafalarında, saldırıda buldukları kişinin bu olaydan zevk aldığı düşüncesi vardır. Eşlerine karşı cinsel saldırıda bulunan erkeklerde de çoğu zaman bu profile rastlanmaktadır. Eşlerini belli bir kontrol altında tutmayı severler ve eşlerinin de bundan zevk alacaklarını düşünürler. Hayatlarındaki eksiklikleri, komplekslerini bu yolla kapatmayı düşünürler (Holmes, 2002).

2.8.2. Öfke Misillemesi Yapanlar

Bu tip saldırganlarda kendilik algısı önemlidir. Kendilerini erkeksi bulup; maço imajlarını korumak için evlilik dışı ilişkilere girerler. Sosyal becerileri gelişmiş olan bu kişilerin, çocukluklarında fiziksel tacize uğradıkları görülebilir. Genelde çok çabuk sinirlenirler, kontrol edemedikleri bir saldırganlık dürtüsüne sahiplerdir. Bu gruptaki saldırganların davranışlarının altında, kendisine zarar vermiş olan tüm kadınlardan öç almak, onları incitmek yatmaktadır. (Hazelwood, 1995). Evlilik içi eşlerine karşı cinsel saldırıda bulunan erkeklerin birçoğunda bu profil görülmektedir. Geçmiş yaşamlarında hem aile içinde anneye hem de onu olumsuz durumlarla karşı karşıya getiren tüm kadınlara karşı beslenen öfkeyi, evlenince bu yolla eşlerinden çıkarmaktadırlar. Öncelikli amaç cinsellik değil, öfkelerini ifade etmektir. (Holmes, 2002).

2.8.3- Güç Gösterisinde Bulunanlar

Bu gruptaki saldırganlar erkek olduklarından dolayı kendilerini daha yüksekte görürler, onlar için önemli olan hükmetmektir. Bu kişilere göre kadınlar, cinsellik için, onlara saldırmak için vardır. İmajına çok önem veren bu kişiler, gösterişli giyinmeyi severler. Geçmiş hayatlarına bakıldığında, bu tip kişilerin %70'inin tek ebeveynli ailelerden geldiği ve %75'inin fiziksel tacize uğramış olduğu belirlenmiştir. Bunlar psikopat ya da sosyopat olarak tanımlanabilir.(Holmes, 2002).

2.8.4- Sadist Olanlar

En tehlikeli olan gruptur. Bu gruba dahil olanların çoğunun antisosyal kişilik bozukluğuna sahip olduğu, sosyal hayatlarında da agresif ve eleştiri kabul etmeyen kişiler oldukları görülmüştür. Buradaki saldırının amacı saldırganın cinsel-

agresif fantezilerini uygulaması, fiziksel ve psikolojik acıyı yaşatmak istemesidir (Holmes, 2002).

2.9. ÖFKE

Öfke, günlük hayatımızda önemli bir yere sahip ve hakkında en çok konuşulan duygularımızdan olup, kişiler arası ilişkiler, fiziksel ve ruhsal sağlık, mesleki başarı gibi birçok konuda önemli etkileri bulunmaktadır.

Öfke, Kısaç tarafından (1997) bireyin istek, ihtiyaç ve planlarının engellenmesi ve karşılaştığı farklı durumların haksızlık, adaletsizlik ve kendine yönelik bir tehdit olarak algılanması sonucunda kendini savunmak ve karşıdakini uyarmak amacıyla ortaya konulan temel bir duygulanım biçimi olarak tanımlanırken; Nazik (2001) tarafından öfke engellenme, incinme ya da gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi olarak tanımlanmıştır.

Smith ve Furlong (1998) öfke kavramını, genellikle hafif kızgınlıktan kavga ve şiddete varan yoğun duygular olarak tanımlar. Doğrudan insanlara ve nesnelere zarar vermeye yönelik saldırgan davranışları motive eden kompleks bir grup duygu ve tutumu da kapsar. Öfke düşmanlık duygusu içinde yer alırken; saldırganlık, genellikle diğer nesne ve kişilere yönelik tahrip edici ve zarar verici davranışlardan oluşur.

Köknel (1985) öfke için engellenme ve korku karşısında ortaya çıkan bir tepki olup, aşırı derecesinde bilinç bulanıklığına ve davranış bozukluğuna yol açabilmektedir demiştir.

Öfke, kızgınlığın çok daha yoğunlaşarak birikmiş şekli, yoğun ve kontrolsüz tepkisidir. Kızgınlık ruhumuza acı veren bir durumun sinyali ise, öfke, dile getirilmemiş veya getirilse de duyulmamış, anlaşılmamış, kabul görmemiş kızgınlıkların toplu halde yaşanması veya ortaya dökülmesidir (Navaro, 2000).

Gordon (1996) ise öfkenin kırılma, reddedilme, engellenme, kaygı gibi çok çeşitli acı veren ve dile getirilmeyen duyguların oluşturduğu ve buz dağının su yüzeyine çıkan kısmı gibi, daha çok ikincil bir duygu olduğunu belirtmektedir (Akt: Navaro,2000).

Öfke, Biagio tarafından (1989), gerçek veya varsanılan bir engellenme, tehdit veya haksızlık karşısında oluşan bilişlerle ilgili ve kişiyi rahatsız edici uyarıcıları ortadan kaldırmaya yönelten, güçlü bir duygu olarak tanımlanırken;

Kassinove ve Sukhodolsky (1995) de öfkeyi belirli bilişsel, algısal çarpıtmalarla bağlantılı fenomenolojik, içsel bir duygu durumu olarak tarif etmektedirler.

Novaco ise öfkeyi, bilişsel-davranışsal model çerçevesinde öfkeyi, bilişsel olarak öfke diye etiketlenen ve düşmanlık (antagonist) içerikli bilişlerin eşlik ettiği, yoğun bir fizyolojik uyarılma durumu olarak tanımlamıştır. (Robins ve Novaco 1999).

Verilen tanımlardan hareketle öfke; bireyin istek ve ihtiyaçları engellendiğinde, beklentileri gerçekleşmediğinde, varlığına veya kişiliğine yönelik bir tehdit ya da hakaret algılandığında yaşanabilen temel bir duygu olarak tanımlanabilir.

Spielberger, Reheiser, Sydeman (1995) öfkeyi “Durumluk Öfke” ve “Sürekli Öfke” olarak ikiye ayırmışlardır. Durumluk öfke zaman içinde değişim gösteren, çevredeki uyarıcılara bağlı öznel öfke tecrübesidir. Diğer taraftan, “öfke eğilimi” olarak da ifade edebileceğimiz sürekli öfke, daha kuvvetli bir öfke yaşantısıdır ve durumsal öfkenin ne sıklıkla yaşandığını yansıtan bir kavramdır.

2.10. ÖFKENİN NEDENLERİ

Günlük yaşamda her insanın yaşadığı bir duygu olan öfkenin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Ancak engellenmenin, öfkenin kaynağında en çok rastlanan durum olduğu bilinmektedir (Averill, 1983). Cüceloğlu (1991) engellenmeyi, elde etmek istediğimiz bir nesneye, varmak istediğimiz belirli bir amaca ulaşamadığımızda veya ihtiyaçlarımızın giderilmesi önlenildiği zaman, ortaya çıkan olumsuz duygu olarak tanımlamaktadır. Averill’e (1983) göre öfkeyi ortaya çıkaran durumlardan biri de kışkırtmadır. Kışkırtma genellikle karsıdaki kişiyi uyararak ve onu bir davranışı yapmaya yönelten uyarımları içerir.

Özer (1989) öfke duygusuna direkt olayın kendisinin neden olmadığını, bireyin yaşanan olaya ilişkin taktığı kavramsal gözlüklerin; yani yaşanan olaya ilişkin olarak yerleşmiş inanç, yorum ve değerlendirme kalıpları, olayı algılayış biçimleri ve bunlardan üretilen düşüncelerin öfkeye neden olduğunu ifade etmiştir.

Özer (1994), öfke duygusunun temelinde kişisel mükemmeliyetçilik, kişinin kendisini ispatlama, çevre tarafından onaylanma isteği ve başkalarının gözündeki kişilik değerinin düşmemesi gerektiği gibi bir düşünce biçimine rastlamıştır. Bu düşüncelere bağlı olarak, bireyin kendisini aşırı kontrol etmesi ve “ben en iyisini yapmalıyım” gibi bir eğilim içinde olması sonucunda, öfke duygusunun yaşandığını saptamıştır.

Günlük yaşamda kendini yeterince güvende hissetmeme, başkaları tarafından kendisine saygısızca ya da haksız biçimde davranıldığını hissetme, yanlış bilgilendirildiğini düşünme, uykusuzluk, kronik biçimde yorgun ve tükenmiş olma, aile-evlilik ilişkilerinin gerginleşmiş olması, onuru kırılmış, haklarına tecavüz edilmiş hissetme, kendisini kimsenin anlamadığını düşünüyor olma gibi faktörlerin öfkeye enden olduğu söylenebilir (Gianakos, 2002).

2.11. ÖFKELİ BİR BİREYDE GÖRÜLEBİLECEK TEPKİLER VE BOYUTLAR

Öfkeyi ortaya çıkaran, yaratan ve ifade edilmesinde etkili olan boyutlar vardır. Aşağıda bu boyutlar sırasıyla incelenmiştir.

2.11.1. Öfkenin fiziksel ve fizyolojik boyutu

Bu boyut birey öfkelenildiğinde bedeninde oluşan fiziksel ve fizyolojik değişikliklerle ilgilidir. İnsandaki duygu ve heyecanlarla ilgili başlıca merkez limbik sistem ve bu sistemin içindeki hipotalamusta bulunmaktadır. Hipotalamusun üzerinde çeşitli noktaların uyarılması sonucunda çeşitli heyecan örüntüleri oluşmaktadır. Bu merkezin bazı kısımlarının uyarılması ise öfkeye yol açmaktadır (Morgan, 1991). Öfke anında kasların gerginliği ve titremesi artmakta, kalp atışları ve soluk alış verişi hızlanmakta, kan basıncı artmaktadır. Bunların yanı sıra adrenal ve noradrenalin hormonlarının salgılarına bağlı olarak enerji artışı görülebilir (Şahin, 1997).

Tavris (1989) ise öfkeye eşlik eden fizyolojik belirtileri; kaşların çatılması, dişlerin gıcırdatılması, ters ters bakma, yumrukları sıkma, yüzün kızarması, titreme hissi (özellikle el ve ayakta), uyuşma hissi, tıkanma hissi (nefes almakta zorluk), vücudun çeşitli bölgelerinde seğirmeler olması, terleme, kontrol kaybı, sıcaklık hissi, burundan soluma, dudakları ısırma, beynin zonklaması, baş ağrısı ve hareketlerin hızlanması olarak sıralamıştır (Akt: Balkaya ve Şahin, 2003).

2.11.2. Öfkenin bilişsel ve duygusal boyutu

Öfkenin bu boyutu diğer duygularda olduğu gibi, bireyin öfkeyi algılayış ve yorumlayış tarzına bağlıdır. Öfke, merkezi sinir sistemi tarafından yönlendirilip algılandıktan sonra öfkesini ifade etme biçimi bireyin akılcı ya da akılcı olmayan düşünce yapıları, geçmiş yaşantıları ve olayla ilgili çağrışımları tarafından belirlenir.

Yapılan araştırmalara göre öfke, fizyolojik (genel sempatik uyarılma, tansiyon düzensizliği), bilişsel (akılcı olmayan inançlar, otomatik düşünceler), algısal (fkeyi öznel fark ediş, öfke duygularını etiketleme), davranışsal (yüz ifadeleri, sözel ve davranışsal ifade ediş) değişkenlerden oluşan çok yönlü bir yapıdır. Yani davranışsal tepkilerin nedeni olayların kendisi ile ilgili olmaktan çok, bireyin olaya ilişkin kendi kafasında ürettiği anlam, yorum ve düşüncelerle, bunların kaynağını oluşturan inançlara bağlıdır. Bu düşünce yapılarını erken yaslardan itibaren içinde yasadığımız toplumsal deneyimlerle oluştururuz. Bu nedenle öfke ve öfkenin ifadesi biyoloji ve kültürün, bilişsel yapılarımızın ve bedeninin ortak etkilerinin sonucudur denilebilir (zer, 1990).

Özer (1994) fke, kaygı, depresyon eğilimlerinin bilişsel alt yapıyla ilgili bir çalışmasında öfkelerini dışa vuran kişilerin, “aşırı bireysel kontrol” ve “ben bilirimcilik” eğiliminde kişiler olduğunu, öfkelerini bastıran kişilerin ise “hatalara ilişkin aşırı duyarlı” olduklarını tespit etmiştir. Öfke kontrolünün gerisinde ise “kişiliği yüceltme veya değerli kılmak için sabırlı ve kontrollü davranmak gerektiği inancı” yattığı tespit edilmiştir.

2.11.3. Öfkenin davranışsal ve tepki boyutu

Tepki ve davranış boyutu, bireyin yaşadığı öfke duygusunu hangi biçimde ifade ettiğini açıklar. Bireyler uyarıcının türüne ve kendi bilişsel yapılarına göre farklı tepkiler göstermektedirler.

Çoğu insan için öfke, ifade edilmesi çok güçtür ve bu kişiler öfkeyi bastırmayı ya da inkar etmeyi tercih ederler. Oysa insan ilişkilerinde yaşanan çoğu olumsuz olay bastırılmış, ifade edilmemiş öfkeden kaynaklanmaktadır. Diğer yandan bazı kişiler de öfkelerini çeşitli şekillerde dışa vurmayı tercih ederler. Ağlamak, yumruk atmak, havaya bir şeyler fırlatmak, bağırmak, saldırgan davranışlar sergilemek gibi. Bu dışa vuru bazen kişinin kendisine bazen de karşısındakine zarar verebilmektedir (Alberti ve Emmons, 1998). fkeyi bastırmak ya da saldırgan davranışlar sergilemek öfkenin sağlıksız şekilde ifadeleridir. Öfkenin bir diğer ifade şekli ise bu duygunun tanınması, uygun zamanda kontrollü şekilde ifade edilmesidir. Öfke kontrolünün bireyin kişiler arası ilişkileri geliştirmesinde, psikolojik ve fiziksel olarak sağlıklı bir yaşam sürdürmesinde önemli etkileri bulunmaktadır.

2.12. ÖFKE VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Günlük yaşamımızdaki pek çok davranış, tavır ve duygu gibi, öfke de kadına ve erkeğe eşitsiz olarak dağıtılmıştır. İkel boyutlarda öfke, saldırganlık dürtüsünü harekete geçirdiğinden, temelde erkeğe ait bir duygu olarak benimsenir. Genelde erkekler tarafından kullanılan kızgınlık ifadeleri genelde güç, baskı, kontrol, saldırı ve yıkıcılık öğeleri taşır. Bu sert çağrışımları nedeniyle, gerekli durumlarda yaşanması normal olan öfke duygusu kadınlar tarafından bastırılmıştır (Navaro, 2000).

Lerner (1988) kadınların sosyal yaptırımlar ve kendi içsel korkuları nedeni ile öfkelerini dolaylı ifade etme eğiliminde olduklarını belirtmiştir (Aktaran: Sharkin, 1993). Öfkeyi açık olarak ifade etmek kadınsı olmayan bir duygu olarak algılanmakta bu nedenle kadınların çoğu öfkeyi bastırmayı veya dolaylı yollarla açığa vurmaya öğrenmektedirler (Sharkin, 1993). Bazı kuramsal bakış açıları kadında öfke duygusunun problem bağlamında (depresyon, yeme problemleri gibi) ortaya çıktığını savunmaktadır. Örneğin Gordon ve Allen (1990) genellikle kadındaki depresyonun öfkenin bastırılması sonucu olduğunu ileri sürmektedir (Akt: Sharkin, 1993).

Kadınlar ve erkeklerin öfkeyi ifade ediş biçimlerine baktığımızda; Buntaine ve Costenbader (1997) kadınların öfkelendiklerinde erkeklere göre daha fazla yüzlerini astıkları, öfkeleri hakkında daha fazla konuştuklarını, erkeklerinse kadınlara göre daha yüksek düzeyde fiziksel şiddete başvurduklarını belirtmişlerdir. (Akt: Balkaya, 2001). Ayrıca erkeklerden farklı olarak kadınlar öfkelendikleri zaman sıklıkla ağlamaktadır (Averil, 1983).

Tarvis (1988)'e göre kadınlar erkeklerle karşılaştırıldıklarında öfkeyi ifade etme ve tanımada da fazla güçlük yaşamaktadırlar. Erkekler ise öfke duygusunu kadınlara göre daha rahat ifade etmektedirler (Akt: Sharkin, 1993).

2.13. KONTROL ODAĞI

Kontrol odağı kavramı, sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde yapılandırılmış ve bir kişilik özelliği olarak tanımlanarak ilk kez Rotter tarafından kullanılmıştır. Her birey kendi davranışlarının sonucunda karşı karşıya kaldığı pekiştirenleri kendine özgü biçimde algılar, yorumlar ve farklı biçimde tepkiler gösterir. Bireyin tepkisini etkileyen etkenlerden en önemlisi, onun pekiştiriciyi kendi davranışlarına mı bağlı olarak, yoksa davranışlarından bağımsız yani kendi dışındaki

güçlere mi bağlı olarak algıladığıdır. Diğer bir deyişle, bireyin davranışını izleyen pekiştiricinin etkisi onun kendi davranışı ile pekiştirici arasında nedensel bir ilişki görüp görmemesine bağlıdır. Rotter, bireylerin beklentilerini içsel veya dışsal kontrol kaynağına inanç olarak adlandırarak, yaşamdaki olumlu veya olumsuz olayları (ödül ve cezaları) belirleyen güçlerin yoğunlaştığı yere “kontrol odağı” adını vermiştir (Yeşilyaprak, 2004).

Aslında Rotter’in kuramı, öğrenme ilkelerine dayanarak kişiliğin oluşumuna açıklık getirmeye çalışmaktadır. Rotter, insanlarda öğrenmenin yalnızca pekiştirmenin bir işlevi olmayıp, bireyin elde ettiği ödül ve cezaların kendisi tarafından veya kendi dışındaki güçlerce denetlendiğine ilişkin inancına da bağlı olduğuna dikkat çekmiştir. Buna göre; ödül ve cezaların etkisi, bireyin bu sonuçları, kendi davranışına bağlı olarak algılayıp algılamamasına bağlıdır. Böylece insanlar davranışlarının sonuçlarına ilişkin beklentilerini iki eğilimden birine bağlı olarak genelleştirirler. Bu eğilimlerden biri; ödül ve cezaların, bunların ortaya çıkışından daha çok kendi davranışlarının etkili olduğu doğrultusundaki genel beklenti veya inanç olarak belirtilmektedir ki bu “iç kontrol”, bu inancı taşıyanlar ise “içsel kontrollü” olarak nitelendirilmektedir. Diğer de, ödül ve cezaların kişinin kendi dışındaki başka güçlerce; tanrı, kader, şans, diğer insanlar...) uygulandığı, yönetildiği veya denetlendiği, böylece ödüle ulaşma ve cezadan kaçınma konusunda kişisel çabaların etkili olamayacağı doğrultusundaki genel beklentidir ki bu da “dışsal kontrol” olarak tanımlanmakta ve bu inancı taşıyanlar da “dışsal kontrollü” olarak nitelendirilmektedir (Yeşilyaprak, 1990).

Kontrol odağı inancı, bireylerin yaşadıkları pekiştirmelerin, yani elde ettikleri sonuçların veya ödüllerin, ya da başarı veya başarısızlık durumlarının, nelere atfedildiği ile ilişkilidir. Bu atıflar, kendileri dışındaki şans, kader ve güçlü diğer insanlar gibi faktörlere yapılabileceği gibi, kendi davranışlarının bir sonucuna da bağlanabilmektedir (Solmuş, 2004).

Kontrol odağı inancındaki farklılık, insanların hem kendileriyle ilgili hem de başkalarının yaşadığı durumları algılama ve değerlendirmelerinde de farklılaşmaya neden olur. Bir anlamda kontrol odağı inancı, çevresel koşulların bireyin başarılarına, başarısızlıklarına veya diğer yaşadıklarına belirli bir açıklama getiremediği durumlarda, bunları açıklamak için kronik bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır (Taylor vd., 2006).

2.14. KONTROL ODAĞINA GÖRE İÇTEN KONTROLLÜ VE DIŞTAN KONTROLLÜ KİŞİLERDE GÖRÜLEN ÖZELLİKLER

Olay ve durumları kendi davranışına ya da göreceli olarak kalıcı özelliklerine bağlı olarak algılayan kişinin sahip olduğu kontrol odağı inancı, iç kontrol olarak tanımlanmaktadır (Küçükkaragöz, 1998).

İç kontrol odağına sahip bireyler, gelecekteki davranışlarını belirlemede kendilerine katkı sağlayacağına inandıkları çevresel uyarıcı ya da değişimlere dış kontrol odağına sahip bireylerden daha fazla duyarlılık gösterirler; çevresel koşulları değiştirme konusunda daha fazla adım atarlar ve yeteneklerine veya başarı ya da başarısızlıklarına daha fazla önem verirler.

İç kontrol odağına sahip bireyler, yaşamlarının herhangi bir boyutuyla ilgili olarak mutsuz olduklarında, bunu kendi çabalarıyla değiştirebileceklerine inanırken, dış kontrol odağına sahip bireyler, yaşamlarını yönlendirme konusunda çaresizlik yaşama eğilimindedirler ve yaşamlarındaki bazı ödüllerin kendi çabalarından kaynaklanmadığına, yalnızca doğru zamanda doğru yerde olmanın getirdiği bir rastlantı olduğuna inanırlar.

Birçok araştırma sonucunda, iç kontrol odaklı bireylerin duygularını ifade etmede, dış kontrol odaklı bireylere göre daha az zorlandıkları, kendilerine daha çok güvendikleri ve daha az oranda başkaları tarafından onaylanma gereksinimi duydukları ve psikolojik-fiziksel sağlıklarına daha fazla dikkat ettikleri görülmüştür (Solmuş, 2004).

Bir kişilik boyutu olarak ele alınan ve incelenen kontrol odağı yönünden bireylerin anlamlı olarak birbirlerinden ayrıldıkları yapılan pek çok araştırma ile ortaya konmuştur. Araştırmalar dışsal denetimlilerle karşılaştırıldığında, içsel denetimlilerin; entelektüel ve akademik etkinliklerde daha fazla zaman harcadıklarını, okul başarılarının daha yüksek olduğunu özellikle yarışma ortamında daha üstün başarı gösterdiklerini, toplumsal olaylarda daha aktif olduklarını göstermektedir. Yine içsel denetimlilerin diğerleriyle karşılaştırıldığında olumsuz etkilere daha fazla direnen, kişisel özgürlüklerinin sınırlandırılmasına güçlü bir tepki gösteren, kendilerini daha etkili, güvenli ve bağımsız kişiler olarak algılayan olumlu benlik kavramına sahip, atılgan ve girişimci kişiler olduklarını ortaya koymaktadır (Yeşilyaprak, 1990).

Bireylerin kontrol odaklarına göre yapılan ayırım göz önüne alındığında, kendi çabalarını önemli gören iç kontrol odaklıların hayatlarını daha iyiye götürmek

ve kişisel gelişimlerini sağlamak için çalışmaya ve sorumluluk almaya eğilimli olduklarını buna karşın dış kontrol odaklıların daha çok kaderci bir anlayış içinde hayatlarının kontrolünü ellerinde tutmaktan uzak oldukları söylenebilir (Çolak, 2006).

Yapılan araştırmada kontrol odağının yüksek okul başarısı ve yüksek notla ilgili olduğu, iç kontrol odaklıların dış kontrol odaklılara göre okulda daha başarılı oldukları ve daha yüksek not aldıkları görülmüştür (Lefcourt, 1982, s.87).

Araştırma sonuçları, her zaman tutarlı olmamakla birlikte, genel olarak iç kontrol odaklıların sorunlarını daha kolay kabul ettiklerini, bu sorunların çözümünde daha etkili çözüm yollarını seçtiklerini ve daha ısrarcı davrandıklarını göstermektedir. Ayrıca iç kontrol odaklılar dış kontrol odaklılara göre sorunların çözümünde çevresel uyarıları ve ipuçlarını daha kolay algılayıp değerlendirebilmektedirler.

Araştırmalar, dıştan denetimlilerle karşılaştırıldığında içten denetimlilerin entelektüel ve akademik etkinliklerde daha fazla zaman harcadıklarını kendilerini daha etkili, güvenli ve bağımsız kişiler olarak algıladıklarını ve kendilerini daha olumlu değerlendirdiklerini göstermektedir.

Toplumsal etkiyle ilgili yapılan kontrol odağı araştırmalarının çoğunda dış kontrol odaklıların daha boyun eğici ya da itaatkar oldukları, iç kontrol odaklıların ise, başkalarından daha az etkilendikleri söylenebilir. Yani kontrol odağı ile uyma ya da itaat arasında genellikle bir ilişki var görünmektedir. Kendi davranış ve algılarıyla uyuşmayan dış kaynaklı kanıtlarla karşılaştıklarında, iç kontrol odaklılar kendi bireysel inançlarına daha sıkı sarılmaktadır. Dış kontrol odaklılar ise başkalarından, özellikle de saygın ya da uzman olarak algıladıkları kişilerden, gelen baskılara daha kolay boyun eğmektedirler (Dönmez, 1983:37-47; 1987:260-275).

Dış kontrol odaklıların kendilik algılamalarında sorunlar yaşadığı, kendilerini daha olumsuz gördükleri, daha fazla anksiyeteli ve depresif oldukları, daha az güç ve esneklik göstermekte; iç kontrol odaklı olanlar ise daha bağımsız, daha başarılı, politik açıdan aktif ve kişisel güce sahip olma eğilimde oldukları söylenebilir (Yagışan vd., 2007; Yalom, 2002).

2.15. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, yurt içi ve yurt dışında travma yaşantısı, öfke ve kontrol odağı inancı ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.15.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Yeni (2010) tarafından yapılan araştırmada İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocukların sürekli öfke-öfke tarzları ile istismar yaşantıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanmakta olan 62 çocuk ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak bu araştırmada da kullanılan Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, sürekli öfke ile özellikle duygusal ve fiziksel istismar yaşantıları arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Yargılanma sürecindeki çocukların sürekli öfke ve öfke tarzlarının şekillenmesinde istismar yaşantılarının önemli bir değişken olduğu belirlenmiştir. Çakıcı, (2002) aile içinde fiziksel istismara uğrayan çocukların saldırganlık düzeylerinin, istismar sıklığı ile ilişkili olarak yükseldiğini ve bu çocukların öfkelerini daha zor kontrol ettiklerini belirlemiştir

Çınar (2010) erkek alkol/madde bağımlılarıyla yaptığı araştırmada, çocukluk çağı travmasının öfke, agresyon ve dürtüsellekle ilişkisini incelemiştir. Çalışmaya alkol/madde kullanımı nedeniyle Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, AMATEM (Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma Tedavi ve Eğitim Merkezi) kliniğinde yatarak tedavi gören, DSM-IV ölçütlerine göre alkol bağımlılığı tanısı alan, ardışık 100 hasta ve DSM-IV ölçütlerine göre madde bağımlılığı tanısı alan ardışık 100 hasta olmak üzere toplam 200 hasta alınmıştır. Çocukluk çağı kötüye kullanımı ya da ihmalinin varlığına göre Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği'nin alt boyut ortalamaları karşılaştırılmıştır. Kötüye kullanım ya da ihmal öyküsü olanlarda "sürekli öfke", "öfke içte" , "öfke dışı" alt boyut ortalama puanları daha yüksek saptanmış ve aradaki fark ileri derecede anlamlı bulunmuştur. Kötüye kullanım ve ihmal öyküsü olanlarda "öfke kontrol" alt boyut ortalama puanı daha düşük saptanmış ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bekçi (2006) ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yaptığı çalışmada, aile içi çocuk istismarıyla öfke tetikleyicileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ilinin 3 farklı ilköğretim okulunda öğrenim gören 250 öğrenci oluşturmuştur. Yapılan bu araştırmaya göre, Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği- B Formu'nun Fiziksel İstismar, Gelişimi Destekleme, Suça Yönelme ve Cinsel İstismar, İhmalkarlık ve Duygusal Tehdit, Eğitim İstismarı,

Uygun Olmayan Kural ve Destek şeklindeki tüm alt boyutları ile Öfke Tetikleyicileri Ölçeği'nin Engellenme, Akran İlişkileri, Otorite İlişkileri ve Saldırganlık şeklindeki tüm alt boyutları arasında ilişki bulunmuştur. Araştırma sonucunda; fiziksel istismar alt boyutu ile engellenme, otorite ilişkileri, akran ilişkileri, saldırganlık alt boyutları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Gelişimi destekleme alt boyutu ile engellenme, otorite ilişkileri, akran ilişkileri, saldırganlık alt boyutları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Suça Yönelme ve Cinsel İstismar alt boyutu ile engellenme, otorite ilişkileri, akran ilişkileri, saldırganlık alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya konmuştur. İhmalkarlık ve duygusal tehdit alt boyutu ile engellenme, otorite ilişkileri, akran ilişkileri, saldırganlık alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya konmuştur. Eğitim istismarı alt boyutu ile engellenme, otorite ilişkileri, akran ilişkileri, saldırganlık alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya konmuştur. Uygun olmayan kural ve destek alt boyutu ile engellenme, otorite ilişkileri, akran ilişkileri, saldırganlık alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Gürdil (2007) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, öncelikle üniversite öğrencilerindeki riskli alkol kullanımının travma yaşantıları ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) semptomları bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını incelenmiştir. Daha sonra, alkol kullanımı, travma yaşantıları, travma sonrası stres bozukluğu semptomları, yaşam alanlarında travmatik olaylara bağlı olarak ortaya çıkan bozulmalar, stresle başa çıkma tarzları (kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, sosyal destek arama) ve kontrol odağı değişkenleri arasında gözlenen ilişkiler değerlendirilmiştir. Araştırma, Hacettepe Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde okumakta olan 559 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda TSSB semptom sayısının ve travmaya bağlı olarak yaşam alanlarında gözlenen bozulmaların, dış kontrol odağı ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu sonuç, karşılaştıkları durumların kendi dışlarındaki güçler tarafından kontrol edildiğine inanma eğilimi gösteren bireylerin travmatik yaşantılardan kaynaklanan olumsuz etkilere daha açık olduklarını göstermektedir.

Gülveren (2008) lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada; kontrol odağı inancı, zeka düzeyleri, öfke duygusu ve öfke tarzları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini üniversite sınavına hazırlanan 200 lise son sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma sonucunda dış kontrol odağı ile sürekli

öfke, dışa yönelik öfke ve içe yönelik öfke arasında pozitif yönlü anlamlı doğrusal ilişki bulunmuştur. Dış kontrol odağı ile kontrol altına alınmış öfke arasında anlamlı doğrusal ilişki bulunmamıştır.

2.15.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Bolstad ve Zinbarg (1997) tarafından yapılan bir araştırmada, çocuklukta yaşanan cinsel istismar deneyiminin kadın üniversite öğrencilerinin kontrol algılarında azalmaya neden olduğu saptanmıştır. Holen ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan bir araştırmada ise Norveç'te bir gündüz çocuk bakım programında gerçekleştiği iddia edilen cinsel istismar olayından dört yıl sonra, ebeveynlerdeki TSSB semptomlarının yordayıcıları incelenmiştir. Sonuçlar, dışsal kontrol odağı eğiliminin TSSB semptomları ile pozitif yönde ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur.

Savaş yaşantısının etkilerini konu alan bazı çalışmalarda da dışsal kontrol odağının olumsuz etkileriyle ilgili benzer bulgular elde edilmiştir. Örneğin, Hırvatistan'da savaşa maruz kalan okul çağındaki çocuklarda, savaştan 30 ay sonra travma sonrası stres belirtilerinin değerlendirildiği bir çalışmada, dışsallaştırma yönelimli çocukların uzun vadede daha yüksek seviyede TSSB semptomları yaşadıkları görülmüştür (Kuterovac-Jagodic, 2003). 1945'de Almanya'nın Dresden şehrinin bombalanması olayına maruz kalanlarla yürütülen bir çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir. Buna göre dışsal kontrol odağı, TSSB semptomlarıyla pozitif yönde ilişki göstermektedir. Yani dışsal kontrol odağı inancına sahip bireyler travmatik yaşantıların olumsuz sonuçlarından daha fazla etkilenmektedir.

Öfkeyle ilgili problemler özellikle adli topluluk arasında oldukça yaygındır. Bazı araştırmalar, adli topluluklarda çocukluk çağı travmasını incelemişlerdir. Örneğin, Weeks ve Widom (1998) 301 erkek hükümlü arasında yaptıkları araştırmada, araştırmaya katılanların 2/3'ünün fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığını bulmuşlardır. Dutton ve Hart (1992) yaptıkları araştırmada ise 601 hükümlü arasından 415'inin çocukluk travması yaşadığı ortaya koyulmuştur. Sarchiapone ve arkadaşlarının (2008) 540 kişilik geniş bir hükümlü grubunda yaptığı çalışmada, çocukluk çağı travması skorlarının agresif davranışla ilgisi incelenmiştir. Çocukluk çağı travma skorları ortalamanın üzerinde olan hükümlülerde yaşam boyu agresyon skorları çok daha yüksek olarak saptanmıştır.

Widom (1989) araştırmasında 908 ihmal veya şiddet görmüş çocuğun, 667 kişilik kontrol grubu çocukla karşılaştırıldığında daha fazla çocuk ve yetişkin suçu işlediğini ve şiddet içeren kriminal davranışlar sergilediğini göstermiştir.

Burack ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan araştırmada ise istismara uğrayan ve uğramayan okul ağı çocukları ve ergenlerin arkadaşlık ilişkileri karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; istismara uğrayan çocuk ve ergenlerin, grup arkadaşlarınafke ve düşmanlık duygularıyla yaklaşım gösterdikleri ve ilişkilerinin daha zayıf olduğu bulunmuştur.

Çocukluk döneminde fiziksel istismara maruz kalma ile ergenlik döneminde saldırganlık ve şiddet içeren davranışlar gösterme arasında pozitif bir ilişki vardır (Allen, 2001).

Siegel ve arkadaşları (1990) tarafından yapılan çalışmada cinsel istismara maruz kalan ocuklardafke, üzüntü ve endişenin üç önemli tepki olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Brukner (1995) araştırmasında cinsel istismara uğrayan kişilerin sürekli, bastırılmış ve ie yneltilmışfke düzeylerinin yüksek olduğunu saptanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın deseni, evreni, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumu hakkında bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Yapılan araştırmada betimsel yöntem ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Betimleme yöntemi geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, kendi şartları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır. Olayı değiştirme ve etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan bilmek istenen şeyi gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2004).

İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. (Karasar, 2004)

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, 2010-2011 yıllarında Gaziantep ilindeki cinsel travma yaşantısı olan kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise Gaziantep Şehitkamil Devlet Hastanesi Psikiyatri Polikliniğine ve Psikiyatri Servisine başvuran cinsel travma yaşantısı olan kadınlardan oluşmaktadır.

Araştırmanın örnekleme küme örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Her durumda evreni oluşturan birimlerin tam bir listesini elde etme olanağı bulunmadığı gibi, çoğu kez rastlantısal olarak seçilmiş birimlerin geniş bir alana yayılmış olması örneklerin elde edilmesi bakımından önemli pratik güçlükler doğurur. Örneğin kentleşme, boşanma vb. gibi konuları araştırmak istediğimizde araştırma evrenini oluşturan kentleşmiş nüfus ya da boşanmış kişilerin bir listesini bulmak çok güçtür. Bu gibi durumlarda kullanılan örnekleme tekniği, genel adıyla küme örneklemesidir.

Bu örneklemede, seçilen örnekler, bir evrenin tek tek birimleri değil, bu birimlerin kendiliğinden içinde yer aldıkları kümelerdir (Sencer, 1989).

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada deneklere Kişisel Bilgi Formu, Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) ve Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ) uygulanmıştır.

Veri toplama araçlarına ait ayrıntılı bilgi aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kişisel Bilgi Formunda araştırmaya katılan kadınlara ait cinsel travma öyküsü, yaş, eğitim, meslek, ailenin aylık geliri, medeni durum, ailede kimlerin yaşadığı, psikiyatrik tedavi görüp görmedikleri, psikiyatrik tedavi görüyorlarsa ne kadar süredir gördükleri, alkol/sigara/uyuşturucu kullanıp kullanmadıkları, kullanıyorlarsa süre ve sıklığı, sosyal desteklerinin olup olmadığı, intihar düşünceleri/teşebbüsleri olup olmadığı bilgileri yer almaktadır.

3.3.2. Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)

Durumluk sürekli öfke ifadesi ölçeği iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada 20 maddelik Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği, Spielberger ve arkadaşları tarafından 1980 ile 1983 arasında yapılan çalışmalar sonucu oluşturulmuştur. Dörtlü likert tekniğiyle değerlendirilen 20 maddenin 10 tanesi durumluk öfkeyi, 10 tanesi de sürekli öfkeyi ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Envanterin geliştirilmesindeki ikinci aşamada, öfkenin ifade edilme tarzının da önemli olduğu göz önünde bulundurularak, 'bastırılmış, içe yönelik ve dışa yönelik' öfke ifadelerini ölçmeyi amaçlayan 24 maddelik bir ölçek eklenmiştir.

Asıl formun güvenilirlik çalışmalarında, ölçeğin iç tutarlılığını sınamak için madde toplam puan korelasyonları (.14 ile .56 arasında) ve Cronbach Alfa değerleri (.73 ile .84 arasında) bulunmuştur. Geçerlilik çalışmalarında, Buss-Durke Hostubte Ölçeği ile korelasyonu, .66 ve .73 arasında, Shultz Açık Hostilite Ölçeği ile korelasyonu .27 ve .32 arasında, Durumluk öfke ölçeği ile korelasyonu .22 ve .44 arasında bulunmuştur. Bu değerler istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ölçeğin Durumluk Öfke altesti dışında, Sürekli Öfke ve Öfke Tarz alt ölçeklerinin Türkçe'ye çevrilme çalışmaları iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak alt ölçekler, İngilizce ve Türkçeye hakim 5 psikoloğa verilmiştir. Birbirinden bağımsız 5 kişi itemlere ilişkin çevirileri toplanmış, ve atılacak, düzenlenecek ifadeler belirlenmiştir. Daha sonra, her iki dile hakim olan 25 kişilik gruba hazırlanan itemler verilmiş, her item için en uygun çeviriyi seçmeleri istenmiştir.

Ölçeğin yanıtlanması sırasında bireylerden kendisi için uygun gelen ifadeleri, "Sizi ne kadar tanımlıyor?" sorusuna yanıt olacak şekilde "Hiç", "Biraz", "Oldukça" ve "Tümüyle" tarzında işaretlenmesi istenir. "Hiç Tanımlamıyor" yanıtından 1, Biraz Tanımlıyor yanıtından 2, "Oldukça tanımlıyor yanıtından 3 ve "Tümüyle tanımlıyor" yanıtından 4 puan elde edilir. Ölçekteki ilk on madde Sürekli Öfke alt ölçeğinin maddeleridir. Puan aralığı 10-40'tır. Öfke Tarz ölçeğinin Öfke/İçte alt ölçeği puanı 13, 15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31 no'lu maddelerin toplanmasıyla; Öfke/Dışa alt ölçeğinin puanı 12, 17, 19, 22, 24, 29, 32 ve 33 no'lu maddelerin toplanmasıyla; Öfke/Kontrol alt ölçeğinin puanları ise 11, 14, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34 no'lu maddelerin toplanmasıyla elde edilir. Her bölümün puan aralığı 8-32'dir. Sürekli Öfkeden alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; Öfke/Kontrol ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin kontrol edilebilirliğini; Öfke/Dışa ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu ve Öfke/İçte ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir.

Sürekli Öfke ve Öfke Tarz ölçeklerinin geçerlik çalışmalarında Sürekli Kaygı, Depresif Sıfatlar Listesi ve Öfke Envanteri ile korelasyonuna bakılmış, .01 ve .001 düzeyinde anlamlı ilişki elde edilmiştir. Yapı geçerliği çalışmalarında veriler Varimax tekniği ile 3'lü faktör analizine tabi tutularak, ölçeklerin faktör yapıları incelenmiştir. Öfke Tarz ölçeğinin faktör yapısının orijinal ölçeğin faktör yapısını yansıttığı gözlenmiştir. 1. faktör 8 maddelik 'Kontrol Öfke'; 2. faktör 8 maddelik 'Dışavurulmuş Öfke' ve 3. faktör 8 maddelik 'Bastırılmış Öfke' boyutunda oluşmuştur. Yapı geçerliğini sınavan bir diğer çalışmada araştırmaya katılan denek grupları arasındaki farklılık tek yönlü varyans analizi ile araştırılmıştır. Tüm alt testlerde görülen farklılıklar $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Güvenirlilik çalışmalarında tüm grup verileri üzerinden elde edilen Cronbach Alfa değerleri ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bunlar: sürekli öfke boyutu için .79; kontrol altına alınmış öfke boyutu için .84; dışavurulmuş öfke boyutu için .78 ve bastırılmış öfke boyutu için ise .62 olarak bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997).

3.3.3. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)

Orijinal adı Rotter's Internal-External Locus of Control Scale (Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği RİDKOÖ) olan ölçek 1966 yılında J. B. Rotter tarafından geliştirilmiştir. Bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik dışsallık boyutu üzerindeki konumu; pekiştiricilerin bireyin kendi içindeki ya da dışındaki güçlerin (şans veya kader) kontrolünde olduğuna dair sahip olduğu genel beklenti ya da inançları ölçmektedir.

Ölçekte her maddede a ve b harfleriyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Testi yanıtlayan kişiden kendisine uygun gelen cümleyi seçmesi (a ve b seçeneğinden birini) ve bunu işaretlemesi istenir .29 maddenin 6'sı dolgu maddesi olduğu için puanlanmamaktadır (1, 8, 14, 19, 24, 27). 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25, 29. maddelerin "a" seçenekleri için 1'er puan almaktadır. 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26, ve 28. maddelerin "b" seçenekleri 1'er puan almaktadır. Böylece 0 ile 23 arasında bir toplam puan alınmaktadır. Maddelerin sırası ve puanlama sistemi orijinali ile aynıdır. Yükselen puanlar, dış kontrol odağı inancındaki artışı göstermektedir.

Ölçeğin madde toplam korelasyonlarının .11 ile .48 arasında değiştiği; bir örnekleme iç tutarlılık katsayısının .77 olarak bulunduğu bildirilmiştir. Yapılan iki yarı test güvenilirlik katsayısının çeşitli örneklemlerde .65 ile .79 arasında bulunduğu bildirilmiştir. Ayrıca 1-2 aylık zaman aralıklarında tekrar uygulanması sonucu test tekrar test güvenilirliğinin .49 ile .83 arasında değiştiği belirtilmektedir. Geçerlilik çalışmalarında ise yapılan faktör analizlerinde farklı sayılarda faktörler elde edilmiş, fakat bunların genel olarak iç-dış kontrol odağı boyutunu oluşturduğu ortaya konmaktadır. Bunun yanında daha sonradan geliştiren bazı kontrol odağı ölçekleriyle yapılan çalışmalarda .25 ile .55 arasında korelasyonlarının ortaya çıktığı görülmektedir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Dağ (1991) tarafından yapılmış olup "Rotter'in İç-Dış kontrol Odağı Ölçeği" biçiminde adlandırılmaktadır.

Yapılan güvenilirlik çalışmalarında madde-toplam korelasyonlarının .08 ile .41 arasında değişmiş 3. ve 20. maddelerin ölçek toplam puanlarıyla korelasyonları istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. Ölçeğin 532 deneklik örneklemden hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayısının .71 dir. Ölçeğin 99 deneklik örneklemdeki KR-20 güvenilirlik katsayısı da .68 bulunmuştur. Ayrıca 99 örnekleme 23 gün arayla yapılan test tekrar test güvenilirliği .83 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin geçerliliği için 532 kişilik örneklem verilerine dayanarak faktör analizi yapılmış ve toplam varyansın %47,7'sini açıklayan 7 faktör elde edilmiştir. Bu faktörler şans kontrol eksikliği, siyasal olaylarda dış kontrol, şans kontrolü, okul başarısı kontrol eksikliği, kişilerarası ilişkilerde kontrol eksikliği, kadercilik inancı ve siyasal olaylarda kontrol eksikliği olarak adlandırılmıştır. Bu faktörler yeterince homojen olarak belirmemiş olmakla birlikte, sayı ve örüntüleri yönünden, ölçeğin orijinaliyle elde edilen faktörlere önemli ölçüde benzerlik göstermiştir.

Ölçüt bağıntılı geçerliliği için kendini denetlemeyi ölçen Rosenbaum'un "Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği" puanları ile iç kontrol odağı arasında -.29'luk ($p<.001$) korelasyon elde edilmiştir. Bunun yanında Belirti Tarama Listesi'nin (SCL-90-R) genel belirti puanı ile dış kontrol odağı inancı arasında. 21'lik ($p<.001$) bir korelasyon elde edilmiştir. Araştırmacıların RİDKOÖ dışındaki bazı kontrol odağı ölçeklerinin maddelerinden yararlanarak oluşturduğu, yarı yapılandırılmış bir görüşme formunu kullandığı ve 53 deneğin tek tek görüşmeye alındığı bir ön çalışma da yapılmıştır. Bu görüşmedeki dercelendirme puanları ile deneklerce daha önceden cevaplanmış ve araştırmacının görüşme sırasında bilmediği RİDKOÖ puanları arasındaki korelasyon $r=.69$ ($p<.001$) bulunmuştur. Bu bulgu, ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğine kanıt oluşturmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997).

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Anket formları Gaziantep ilinde Şehitkamil Devlet Hastanesi Psikiyatri Polikliniğine başvurarak ayakta ya da yatarak tedavi gören danışanlar arasından cinsel travma yaşantısı olduğunu bildiren kadın danışanlara uygulanmıştır. Danışanlardan cinsel travma öyküsü alındıktan sonra anket formları bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırma için gerekli veriler deneklere (cinsel travma yaşantısı olan kadınlara) uygulanan anket yoluyla elde edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen ham veriler bilgisayara aktarılmıştır. Araştırmanın ana problemine cevap bulma sürecinde, SPSS 16.0 (Statistical Packet for The Social Science) programından yararlanılarak, Kontrol Odağı Ölçeğinden alınan puanlarla Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeğinden alınan puanlar arasındaki ilişkiyi bulmak için spearman korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Daha sonra veriler alt ölçekler açısından analiz edilmiştir. Araştırmanın alt problemlerinin çözümlenmesinde deneklerin kişisel bilgi formundaki özelliklerine göre (yaş, eğitim, meslek, aylık gelir, medeni durum, sosyal destek, intihar düşüncesi/teşebbüsü) gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla Ki-Kare Testi (Kruskal-Wallis H testi ve Mann-Whitney U Testi) yapılarak yorumlanmıştır. Buna göre araştırmada elde edilen bulguların yorumları yapılırken bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir farkın bulunmadığı durumlarda, sonuçlar verilmekle yetinilmiş, anlamlı farkın bulunduğu durumlar için bulgulara ait kısa değerlendirme ve yorumlara gidilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucu elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

4.2. DENEKLERİN GENEL YAPISINA İLİŞKİN BETİMSSEL BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kişisel bilgi formundaki bilgileri ile ilgili (yaş, eğitim, meslek, ailenin aylık geliri, medeni durum, sosyal desteği olup olmadığı, intihar düşüncesi ya da teşebbüsü olup olmadığı) dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların yaşlarına göre dağılımları

Yaş	N	%
0-16	9	18
17-22	13	26
23-45	28	56
Toplam	50	100

Yaş aralığı belirlenirken Levinson'un gelişim kuramından faydalanılmıştır. Levinson gelişim dönemlerinden 0-16 yaş aralığını 'çocuk ve ergen', 17-22 yaş aralığını 'ön yetişkinlik', 23-45 yaş aralığını 'ilk yetişkinlik' olarak gruplandırmıştır (Onur, 1986).

Tablo 4.1.'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların %18'i 0-16 yaş aralığında, %26'sı 17-22 yaş aralığında, %56'sı ise 23-45 yaş aralığında bulunmaktadır.

Tablo 4.2. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların eğitim durumlarına göre dağılımları

Eğitim	N	%
Okuryazar olmayan	3	6
İlköğretim	27	54
Lise	15	30
Üniversite	5	10
Toplam	50	100

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların %6'sı okuryazar değil, % 54'ü ilköğretim mezunu, %30'u lise mezunu, % 10'u üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların büyük çoğunluğunun ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. En az grubu ise okuryazar olmayanlar oluşturmaktadır. Bu bulgularda zorunlu ilköğretim uygulamasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 4.3. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların mesleki dağılımları

Meslek	N	%
Ev hanımı	27	54
Öğrenci	13	26
Çalışan	10	20
Toplam	50	100

Tablo 4.3.'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların %54'ü ev hanımı, % 26'sı öğrenci, % 20'si ise çalışmaktadır. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların büyük çoğunluğunun ev hanımı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların aylık gelir düzeyine dağılımları

Ailenin Aylık Geliri	N	%
500 TL ve altı	9	18
501-1000 TL	26	52
1001 TL ve üzeri	15	30
Toplam	50	100

Tablo 4.4.'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların %18'inin ailesinin aylık geliri 500 TL ve altı, %52'sinin ailesinin aylık geliri 501-1000TL arası, %30'unun ailesinin aylık geliri 1001 TL ve üzeridir. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların büyük çoğunluğunun ailesinin aylık gelirinin 501-1000 TL arası olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların medeni durumlarına göre dağılımları

Medeni durum	N	%
Bekar	23	46
Evli	23	46
Boşanmış	4	8
Toplam	50	100

Tablo 4.5.'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların %46'sı bekar, %46'sı evli, %8'i ise boşanmıştır. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların bekar ve evli sayıları eşittir.

Tablo 4.6. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların sosyal desteklerinin olup olmadığına göre dağılımları

Sosyal destek	N	%
Evet	29	58
Hayır	21	42
Toplam	50	100

Tablo 4.6.'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların %58'i sosyal destek hissetmekte, %42'si ise sosyal destek

hissetmemektedir. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınlardan sosyal destek hissedenerler daha fazladır.

Tablo 4.7. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların intihar düşüncesi ya da teşebbüslerinin olup olmadığına göre dağılımları

İntihar düşüncesi ya da teşebbüsü	N	%
Evet	40	80
Hayır	10	20
Toplam	50	100

Tablo 4.7.'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların %80'i intihar etmeyi düşünmüş ya da teşebbüs etmiş, %20'si intihar etmeyi düşünmemiştir. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların büyük çoğunluğu intihar etmeyi düşünmüş ya da teşebbüs etmiştir.

4.3. ARAŞTIRMANIN ANA PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ana problemi 'Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ile sürekli öfke ve öfke tarzları arasında bir ilişki var mıdır?' şeklindedir. Bu nedenle, tüm değişkenlerin birbirleriyle gösterdikleri ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon katsayıları (r) hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Araştırmada kullanılan değişkenler arasındaki Spearman korelasyon katsayıları

	Sürekli öfke	Öfke içte	Öfke dışı	Öfke kontrol
Kontrol odağı	,325*	,041	,273	-,171
Sürekli öfke		-,030	,745*	-,527*
Öfke içte			-,264	,248
Öfke dışı				-,634*

* $p < .05$

Tablo 4.8.' de görüldüğü üzere cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ile sürekli öfke puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,325, p < .05$) bir ilişki bulunmaktadır. Bu veriye dayanarak daha dış kontrol odaklı olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke puanlarının daha yüksek olduğunu

söyleyebiliriz. Ayrıca cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke ve öfke dışı puanları arasında da pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,745$, $**p < .01$) bir ilişki bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların sürekli öfke ve öfke kontrol puanları arasında negatif yönde ve anlamlı ($r = -,527$, $p < .01$) bir ilişki bulunmaktadır. Öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında da negatif yönde ve anlamlı ($r = -,634$, $p < .01$) bir ilişki bulunmaktadır.

4.4. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın alt problemine ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

4.4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi 'Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ile öfke puanları arasında yaşlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?' şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır.

Tablo 4.9. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların yaşlarına göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları

Ölçekler	Yaş	N	$\bar{x}$	Ss	p
Kontrol odağı	0-16	9	23,83	2,63	,887
	17-22	13	26,88	3,99	
	23-45	28	25,39	3,56	
Sürekli öfke	0-16	9	24,28	6,67	,934
	17-22	13	24,96	7,78	
	23-45	28	26,14	6,73	
Öfke içte	0-16	9	18,44	4,74	,216
	17-22	13	24,73	11,92	
	23-45	28	28,12	4,79	
Öfke dışta	0-16	9	27,17	6,85	,825
	17-22	13	26,77	6,16	
	23-45	28	24,38	5,93	
Öfke kontrol	0-16	9	26,67	6,35	,534
	17-22	13	21,62	6,71	
	23-45	28	26,93	4,99	

*p< .05

Tablo 4.9. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfkenin alt boyutlarından olan sürekli öfke, öfke içte, öfke dışta ve öfke kontrol puanları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde yaşlarına göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

4.4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi ‘Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır?’ şeklindedir.

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır.

Tablo 4.10. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların eğitim düzeylerine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları

Ölçekler	Eğitim düzeyi	N	$\bar{x}$	Ss	p
Kontrol odağı	Okur yazar olmayan	3	33,83	3,51	,445
	İlköğretim mezunu	27	26,37	3,24	
	Lise mezunu	15	24,97	3	
	Üniversite mezunu	5	17,40	4,76	
Sürekli öfke	Okur yazar olmayan	3	37,83	6,03	,210
	İlköğretim mezunu	27	26,48	7,13	
	Lise mezunu	15	24,47	6,67	
	Üniversite mezunu	5	15,90	4,69	
Öfke içte	Okur yazar olmayan	3	35,67	3,60	,021*
	İlköğretim mezunu	27	23,81	4,35	
	Lise mezunu	15	31,50	11,03	
	Üniversite mezunu	5	10,50	4,79	
Öfke dışı	Okur yazar olmayan	3	20,33	2,52	,758
	İlköğretim mezunu	27	27,15	6,56	
	Lise mezunu	15	25	6,91	
	Üniversite mezunu	5	21,20	1,82	
Öfke kontrol	Okur yazar olmayan	3	30,83	2,08	,873
	İlköğretim mezunu	27	25,69	6,61	
	Lise mezunu	15	23,63	5,46	
	Üniversite mezunu	5	26,90	4,21	

*p< .05

Tablo 4.10. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfkenin alt boyutlarından olan sürekli öfke, öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde eğitim düzeylerine göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke alt boyutlarından olan öfke içte puanlarında eğitim düzeylerinin anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir ($p < .05$ anlamlılık düzeyinde). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Mann-Whitney U Testi yapılmıştır.

Tablo 4.11. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların eğitim düzeylerine göre öfke içte puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları

	Okuryazar olmayan	İlköğretim mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu
Okuryazar olmayan		,145	,721	,049*
İlköğretim mezunu			,092	,039*
Lise mezunu				,011*

*p< .05

Tablo 4.11. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke içte puanlarıyla okur yazar olmayan-ilköğretim mezunu, okur yazar olmayan-lise mezunu, ilköğretim mezunu-lise mezunu grupları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Okuryazar olmayan-üniversite mezunu, ilköğretim mezunu- üniversite mezunu, lise mezunu-üniversite mezunu grupları ile öfke içte puanları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Üniversite eğitiminin cinsel travma yaşantısı olan kadınlarda öfke içte puanını düşürdüğü görülmüştür.

4.4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi ‘Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark var mıdır?’ şeklindedir.

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır.

Tablo 4.12. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların mesleklerine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları

Ölçekler	Mesleki durum	N	$\bar{x}$	Ss	p
Kontrol odağı	Ev hanımı	27	29,39	3,18	,049*
	Çalışan	10	16,75	3,79	
	Öğrenci	13	24,15	2,65	
Sürekli öfke	Ev hanımı	27	27,96	7	,430
	Çalışan	10	22,85	6,58	
	Öğrenci	13	22,42	6,94	
Öfke içte	Ev hanımı	27	27,56	4,13	,293
	Çalışan	10	27,00	14,56	
	Öğrenci	13	20,08	4,92	
Öfke dışı	Ev hanımı	27	25,52	5,99	,889
	Çalışan	10	23,80	5,93	
	Öğrenci	13	26,77	7,20	
Öfke kontrol	Ev hanımı	27	26,22	5,99	,793
	Çalışan	10	22,70	4,94	
	Öğrenci	13	26,15	6,32	

*p< .05

Tablo 4.12. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfkenin alt boyutlarından olan sürekli öfke, öfke içte, öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında p< .05 anlamlılık düzeyinde mesleklerine göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanlarında mesleklerinin anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir (p< .05 anlamlılık düzeyinde). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Mann-Whitney U Testi yapılmıştır.

Tablo 4.13. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların mesleklerine göre kontrol odağı puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları

	Ev hanımı	Çalışan	Öğrenci
Ev hanımı		,025*	,245
Çalışan			,157

*p< .05

Tablo 4.13. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanlarıyla ev hanımı-öğrenci ve çalışan-öğrenci grupları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ev hanımı ve çalışan kadınlar ile kontrol odağı puanları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Cinsel travma yaşantısı olan ev hanımlarının kontrol odağı puanları ($\bar{x}=21,41$) çalışan kadınların kontrol odağı puanlarına ($\bar{x}=12,50$) göre daha yüksektir. Buna göre cinsel travma yaşantısı olan ev hanımları çalışan kadınlara göre daha dış kontrol odaklıdır.

4.4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi ‘Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında ailelerinin aylık gelirlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?’ şeklindedir.

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır.

Tablo 4.14. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların ailelerinin aylık gelirlerine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları

Ölçekler	Aylık gelir	N	$\bar{x}$	Ss	p
Kontrol odağı	500 ve altı	9	24,33	3,07	,512
	501-1000	26	27,69	3,14	
	1001 ve üzeri	15	22,40	4	
Sürekli öfke	500 ve altı	9	28,11	6,89	,784
	501-1000	26	25,56	7,41	
	1001 ve üzeri	15	23,83	6,22	
Öfke içte	500 ve altı	9	23,83	4,44	,197
	501-1000	26	28,90	4,71	
	1001 ve üzeri	15	20,60	12,09	
Öfke dışı	500 ve altı	9	25,83	5,90	,989
	501-1000	26	25,21	6,66	
	1001 ve üzeri	15	25,80	6,03	
Öfke kontrol	500 ve altı	9	29,61	4,07	,542
	501-1000	26	25,62	6,42	
	1001 ve üzeri	15	22,83	5,61	

* $p < .05$

Tablo 4.14. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfkenin alt boyutlarından olan sürekli öfke, öfke içte, öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde ailelerinin aylık gelirlerine göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

4.4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi ‘Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında medeni durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?’ şeklindedir.

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır.

Tablo 4.15. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların medeni durumlarına göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları

Ölçekler	Medeni durum	N	$\bar{x}$	Ss	p
Kontrol odağı	Bekar	23	22,41	3,77	,380
	Evli	23	28,13	3,09	
	Boşanmış	4	28,12	1,71	
Sürekli öfke	Bekar	23	23,46	6,90	,462
	Evli	23	26,26	7,09	
	Boşanmış	4	32,88	5,44	
Öfke içte	Bekar	23	22,46	5,68	,391
	Evli	23	28,22	3,95	
	Boşanmış	4	27,38	22,10	
Öfke dışı	Bekar	23	25,35	6,58	,703
	Evli	23	24,65	5,77	
	Boşanmış	4	31,25	7,67	
Öfke kontrol	Bekar	23	24,93	5,71	,129
	Evli	23	28,33	5,90	
	Boşanmış	4	12,50	3,41	

* $p < .05$

Tablo 4.15. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfkenin alt boyutlarından olan sürekli öfke, öfke içte,

öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde medeni durumlarına göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

4.4.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi ‘Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında sosyal destek değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?’ şeklindedir.

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 4.16. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların sosyal desteklerine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Ölçekler	Sosyal destek	N	$\bar{x}$	Ss	p
Kontrol odağı	Evet	29	26,60	3,36	,527
	Hayır	21	23,98	3,42	
Sürekli öfke	Evet	29	21,60	6,91	,026*
	Hayır	21	30,88	6,11	
Öfke içte	Evet	29	26,12	8,94	,723
	Hayır	21	24,64	5,09	
Öfke dışı	Evet	29	24,34	6,08	,509
	Hayır	21	27,10	6,48	
Öfke kontrol	Evet	29	28,98	5,70	,047*
	Hayır	21	20,69	5,49	

* $p < .05$

Tablo 4.16. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfkenin alt boyutlarından olan öfke içte ve öfke dışı puanları arasında $p < .05$ anlamlılık düzeyinde sosyal desteklerine göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan kadınların sürekli öfke ve öfke kontrol puanlarında sosyal desteğin anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir ($p < .05$ anlamlılık düzeyinde). Sosyal desteği olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke puanları ($\bar{x} = 21,60$) sosyal desteği olmayan cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke puanlarından ($\bar{x} = 30,88$) daha düşüktür. Ayrıca sosyal desteği olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke kontrol puanları ($\bar{x} = 28,98$) sosyal desteği olmayan cinsel travma yaşantısı olan

kadınların öfke kontrol puanlarından ($\bar{x}= 20,69$) daha yüksektir. Cinsel travma yaşantısı olan kadınlarda sosyal desteğe sahip olma sürekli öfke puanını düşürürken; öfke kontrol puanını yükseltmektedir.

4.4.7. Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi ‘Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında intihar düşüncesi/teşebbüsü değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?’ şeklindedir.

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 4.17. Cinsel travma yaşantısı olan kadınların intihar düşüncesi/teşebbüsü değişkenine göre kontrol odağı ve öfke puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Ölçekler	İntihar düşüncesi veya intihar girişimi	N	$\bar{x}$	Ss	p
Kontrol odağı	Evet	40	27,44	2,96	,049*
	Hayır	10	17,75	4,42	
Sürekli öfke	Evet	40	26,62	7,13	,274
	Hayır	10	21,00	5,74	
Öfke içte	Evet	40	25,58	7,80	,942
	Hayır	10	25,20	6,58	
Öfke dışı	Evet	40	25,71	6,57	,836
	Hayır	10	24,65	4,64	
Öfke kontrol	Evet	40	25,00	6,09	,627
	Hayır	10	27,50	4,68	

*p< .05

Tablo 4.17. incelendiğinde araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfkenin alt boyutlarından olan sürekli öfke, öfke içte, öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında p< .05 anlamlılık düzeyinde intihar düşüncesi/teşebbüsüne göre anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanlarında intihar düşüncesi/teşebbüsünün p< .05 anlamlılık düzeyinde anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir. İntihar düşüncesi/teşebbüsü olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol

odağı puanları ($\bar{x}= 27,44$) intihar düşüncesi/teşebbüsü olmayan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanlarına ($\bar{x}= 17,75$) göre daha yüksektir. Buna göre intihar düşüncesi/teşebbüsü olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların daha dış kontrol odaklı olduğunu söyleyebiliriz.

4.5. TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı cinsel travma yaşantısı olan kadınların iç-dış kontrol odağı inancı ile sürekli öfke ve öfke tarzları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Kişisel Bilgi Formu, Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeği uygulanıp; sürekli öfke, öfke içe, öfke dışa, öfke kontrol ve kontrol odağı puanları arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanları ile sürekli öfke puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Bkz: Tablo 4.8). Kontrol odağı puanının yükselmesiyle sürekli öfke puanı da yükselmektedir. Yani dış kontrol odağı inancına sahip cinsel travma yaşantısı olan kadınlar öfke duygusunu daha yoğun düzeyde yaşamaktadır.

Saldırganlığı öfkenin ifadesi olarak düşünülürse Efiltili (2006) orta öğretim kurumlarında okuyan öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada saldırganlık puanları ile kontrol odağı puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Yani dış kontrol odağı inancına sahip orta öğretim kurumlarında okuyan öğrenciler öfkelerini dışa yansıtıp, saldırgan davranışlar sergilemektedir. İç kontrol odağı inancına sahip bireyler, yaşamlarının herhangi bir boyutuyla ilgili olarak mutsuz olduklarında, bunu kendi çabalarıyla değiştirebileceklerine inanırken, dış kontrol odağına sahip bireyler, yaşamlarını yönlendirme konusunda çaresizlik yaşama eğilimindedirler ve yaşamlarındaki bazı ödülleri kendi çabalarından kaynaklanmadığına, yalnızca doğru zamanda doğru yerde olmanın getirdiği bir rastlantı olduğuna inanırlar (Solmuş, 2004). Dış kontrol odağına sahip bireylerin yaşadıkları engellenmişlik ve çaresizlik duygusu öfkeyi daha yoğun hissetmelerine neden olabilir.

Bolstad ve Zinbarg (1997) yaptıkları araştırmada, çocuklukta cinsel istismara maruz kalma yaşantısının kadın üniversite öğrencilerinin kontrol algularında azalmaya neden olduğunu bulmuştur. Ayrıca, kendi yaşamları üzerinde

kontrole sahip olmadıklarına inanan bu kadınlar, yetişkinlikte uğradıkları cinsel tacizin ardından daha şiddetli TSSB semptomları yaşamışlardır.

Yeni (2010) İstanbul çocuk mahkemelerinde yargılanan çocuklarla yaptığı çalışmada; istismar türleriyle öfke ifadeleri arasında oldukça yüksek korelasyon katsayıları bulmuştur. Cinsel istismara ilişkin veri olmadığı için istatistiklere dâhil edilmemiştir. Sürekli Öfke alt ölçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında pozitif yönlü anlamlı doğrusal ilişki, öfke içte alt ölçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki, öfke dışta alt ölçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki, öfke kontrol alt ölçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında negatif yönlü anlamlı doğrusal ilişki bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke ve öfke dışı puanları arasında da pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır (Bkz: Tablo 4.8). Ayrıca araştırmamızda bu bulguyu destekleyecek nitelikte farklı iki bulgu elde edilmiştir. Sürekli öfke ve öfke kontrol puanları ile öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır (Bkz: Tablo 4.8). Yani öfke düzeyi arttıkça; öfke kontrol edilememekte ve uygunsuz bir şekilde dışı yansıtılmaktadır.

Sezgin (2003) TSSB tanısı almış kadınlarla yaptığı grup psikoterapisinde, çalışma öncesinde yaptığı klinik değerlendirmede kadınların % 63,6 sında aşırı gerginlik ve öfke nöbetleri olduğunu ifade etmiştir. Riley vd., (1989) depresyon ve TSSB tanısı alan kişiler üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda TSSB tanısı konan bireylerin, öfkeyi, hem normal gruba, hem de depresyon grubuna göre daha çok dışı yansıtıklarını saptanmışlardır. Bu sonuçlar araştırma bulgularımızdan olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke ve öfke dışı puanları arasındaki pozitif yönde ve anlamlı ilişkiyi desteklemektedir.

Kendini yaralama ve zarar verme davranışını öfkenin dışı yansıtılmış hali olarak düşünürsek; kendini yaralama davranışı ve çocukluk çağı istismarı arasındaki ilişkiyle ilgili çeşitli araştırmalar ortaya konmuştur. Kendini yaralama davranışının tanımını Yaryura-Tobias ve arkadaşları (1995) kişinin kendi bedenini ölüm maksadı taşımaksızın bilinçli olarak yaralaması şeklinde tanımlamışlardır. Darche (1990) psikiyatrik kadın hastalar ile yaptığı çalışmada ensest ve kendini yaralama davranışı arasında ilişki saptamıştır. Wiederman (1999) muayene için jinekolojik bakım ünitesine gelen 147 kadın üzerine yaptığı çalışmada kadınların %22.4'ünün

kendini yaralama davranışında bulduklarını ve bunların %43.8'inin çocukluk çağı cinsel istismar öyküsü bildirdiklerini saptamıştır. Baral ve arkadaşları (1998) ise aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğramış kadın hastaların %33'ünde kendini yaralama davranışı belirlemişlerdir.

Araştırma bulgularına göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların eğitim düzeyleri ile öfke içte puanları arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür (Bkz: Tablo 4.10). Üniversite mezunu olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların diğer eğitim düzeyindeki cinsel travma yaşantısı olan kadınlara oranla öfke içte puanları daha düşük bulunmuştur (Bkz: Tablo 4.11). Öfkelerini kendi benliklerine yönelten ya da bastıran kişiler, öfkelerini içte tutanlar olarak sınıflandırılmaktadır. Üniversite eğitimi alan bireylerin diğer eğitim düzeyindekilere göre kendilerine daha fazla güvendikleri, daha az suçluluk duygusu yaşadıkları, duygularının daha fazla farkında olduğu ve duygularını ifade ettikleri düşünülürse; öfkelerini içte tutmadıkları söylenebilir.

Yıldız, Güçlü ve Bayraktar (2008) yaptıkları çalışmada; eğitim düzeyi değişkeniyle farklı liglerde yer alan futbolcuların öfke içte puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken; öfke dışta puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Yeni (2010) yaptığı çalışmada; İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur. Yapılan bu araştırmalar bulgularımızla örtüşmemektedir.

Eğitim düzeyi değişkeni açısından baktığımızda, ulaşılabilen literatür doğrultusunda bu konuyla ilgili farklı araştırmaların bulunmadığını görülmektedir. Batı ülkelerinde formel eğitim açısından önemli farklılıklar olmadığını düşünürsek böyle bir sonucun beklendiği söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke ve öfke kontrol puanlarında sosyal desteğin anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir (Bkz: Tablo 4.16). Cinsel travma yaşantısı olan kadınlarda sosyal desteğe sahip olma sürekli öfke puanını düşürürken; öfke kontrol puanını yükseltmektedir. Yani, sosyal desteğe sahip olan bireylerin, sorunlarını paylaşabildikleri ve çözüm arayışına girebildikleri kimselerinin olmasından, kendilerini daha az yalnız ve çaresiz hissetmelerinden dolayı öfke duygusunu daha az yaşadıkları ve var olan öfkelerini kontrol edebildikleri söylenebilir.

Yalnızlık genel olarak terk edilmişliği, kimsesizliği, desteksizliği ya da topluluk içinde kendini yetersiz görmeyi çağırıştırır (Russell vd., 1980). Sosyal desteğin olmaması yalnızlığın bir çeşidi olarak düşünülürse; Bıyık (2004) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada sürekli öfke düzeyi yüksek olan öğrencilerin orta ve düşük düzeyde öfke yaşayanlara göre yalnızlık duygularının daha yüksek olduğunu; öfkeyi kontrol etme düzeyi düşük olan öğrencilerin orta ve yüksek düzeyde öfkesini kontrol edenlere göre yalnızlık duygularının daha yoğun olduğunu bulmuştur. Bu sonuçlar araştırma bulgularını desteklemektedir.

Araştırma bulgularına göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanlarında mesleklerinin anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir (Bkz: Tablo 4.12). Cinsel travma yaşantısı olan ev hanımları çalışan kadınlara göre daha dış kontrol odaklıdır (Bkz: Tablo 4.13). Dış kontrol odağına sahip bireyler, yaşamlarını yönlendirme konusunda çaresizlik yaşama eğilimindedirler. Ev hanımlarının çalışan kadınlara oranla maddi açıdan başkalarına bağımlı olduğu düşünülürse, yaşamlarını yönlendirme konusunda çaresizlik yaşayabilecekleri ve daha dış kontrol odaklı olabilecekleri söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların % 80 'i intihar etmeyi düşünmüş ya da teşebbüs etmiştir (Bkz: Tablo 4.7). Travmatik yaşam olayları kişinin psikolojik dengesini bozmakta, dayanıklılığını azaltarak onu intihar gibi yıkıcı davranışlara yöneltmektedir.

Eskin, Akoğlu ve Uygur (2006) ayakta tedavi gören psikiyatri hastalarıyla yaptıkları çalışmada hastaların % 43.2'si (% 47.8 kadın) kendilerini öldürmeyi düşündüklerini ve % 28.7'si (% 29.7 kadın) de bu yönde bir girişimde bulduklarını saptamışlardır. Grubun % 75.4'ü başlarına en az bir travmatik yaşam olayının geldiğini belirtmişlerdir.

Yanık ve Özmen (2002) psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarla yaptıkları çalışmada intihar girişiminde bulunan hastaların çocukluk çağında fiziksel ve duygusal kötüye kullanım, ihmal ve cinsel taciz (ensest dahil) olaylarını daha sık yaşadıklarını rapor ettiklerini ortaya koymuşlardır.

4.6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

4.6.1. Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1- Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ile sürekli öfke puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke ve öfke dışa puanları arasında da pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

2- Araştırmaya katılan kadınların sürekli öfke ve öfke kontrol puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Öfke dışa ve öfke kontrol puanları arasında da negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

3- Araştırma bulgularına göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke içte ile kontrol odağı, öfke dışa ile kontrol odağı, öfke kontrol ile kontrol odağı, sürekli öfke ile öfke içte, öfke içte ile öfke dışa, öfke içte ile öfke kontrol puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

4- Cinsel travma yaşantısı olan kadınların öfke alt boyutlarından olan öfke içte puanlarında eğitim düzeylerinin anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan niversite mezunu kadınların öfke içte puanlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmektedir. Üniversite eğitiminin cinsel travma yaşantısı olan kadınlarda öfke içte puanını düşürdüğü görülmüştür.

5- Cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanlarında yaptıkları mesleklerinin anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ev hanımlarının daha dış kontrol odağı inancına sahip oldukları görülmüştür.

6- Araştırmaya katılan kadınların sürekli öfke ve öfke kontrol puanlarında sosyal desteğin anlamlı fark yaratan bir faktör olduğu belirlenmiştir. Cinsel travma yaşantısı olan kadınlarda sosyal desteğe sahip olma sürekli öfke puanını düşürürken; öfke kontrol puanını yükseltmektedir.

7- Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı puanlarında intihar düşüncesi/teşebbüsünün anlamlı fark yaratan bir etken olduğu belirlenmiştir. İntihar düşüncesi/teşebbüsü olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların daha dış kontrol odaklı oldukları görülmektedir.

8- Yaş, aylık gelir, medeni durum değişkenlerine göre cinsel travma yaşantısı olan kadınların kontrol odağı ve öfke puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

4.6.2. Öneriler

Araştırmanın bulgularından yararlanılarak uygulayıcılar ve araştırmacılar için geliştirilen bazı öneriler aşağıda sunulmuştur.

4.6.2.1. Alanda Çalışanlar (uygulayıcılar) İçin Öneriler

1- Araştırmaya katılan kadınların sürekli öfke ve öfke kontrol puanlarında sosyal desteğin anlamlı fark yaratan bir faktör olduğu belirlenmiştir. Sosyal desteği olmayan cinsel travma yaşantısı olan kadınlar sosyal ilişkiler kurma konusunda cesaretlendirilebilir ya da bu kadınlarla grupla psikolojik danışma yapılabilir.

2- Araştırmaya katılan cinsel travma yaşantısı olan ev hanımlarının kontrol odağı puanları çalışan kadınların kontrol odağı puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Cinsel travma yaşantısı olan ev hanımlarının mesleki beceriler kazanma konusunda cesaretlendirilmeleri gerektiği düşünülmektedir.

3- Araştırma sonucunda kontrol odağı puanı yüksek olan cinsel travma yaşantısı olan kadınların sürekli öfke puanlarının da yüksek olduğu ve daha fazla intihar düşüncesi/teşebbüsünde buldukları görülmüştür. Cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla kontrol odağıyla ilgili çalışmalar yapılabilir.

4- Cinsel travma yaşantısı olan kadının saldırı sonrası güvende ve yalnız olmadığına inanması, travma sonrası oluşan duygularını ifade edebilmesi travmanın uzun dönem olumsuz sonuçlarını azaltacaktır. Bu nedenle toplumsal duyarlılığın artırılması, mağdurların başvurabileceği destek ünitelerinin oluşturulması, mağdura tıbbi ve psikolojik acil destek sağlanması sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır.

5- Devlet kurumları (emniyet müdürlüğü, hastane, adliye... vb.) üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve medyanın cinsellik, cinsel eğitim, aile içi şiddet, travmanın kısa ve uzun dönem etkileri, travma mağdurlarına yaklaşım konularında gösterecekleri hassasiyet toplumsal bilincin artmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

6- Araştırmaya katılan kadınlarla yapılan görüşmelere göre; evlilik içi cinsel şiddete maruz kalan kadınlar, eşleri tarafından maruz kaldıkları bu şiddet

karşısında hem aile birliğinin devamını sağlamak hem de özellikle eşleri tarafından cinsel ilişkiye zorlanmanın bir suç teşkil ettiğini bilmedikleri için adli makamlara başvurmamaktadırlar. Çocukluk çağında travmaya maruz kalan kadınlar, yaşadıkları olayı anlamlandıramadıkları ve travmaya uğradıkları sırada küçük oldukları için, görüşme yapılan diğer kadınlar ise toplum tarafından suçlanacakları ve dışlanacakları kaygısıyla hukuk yoluna başvurmayı tercih etmedikleri görülmüştür. Bu kadınların mümkünse hukuk yoluna başvurmaları için cesaretlendirilmeleri ve desteklenmeleri gerektiği düşünülmektedir.

4.6.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

1- Ülkemizde cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla yapılmış çalışmaların pek fazla olmaması nedeniyle; bu çalışmanın önemli bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Daha geniş örneklem sayısı ile yapılmış çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

2- Cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla yapılmış çalışmalar hem bu konudaki bilgi birikimini arttıracak gibi hem de klinisyenlerin ve akademisyenlerin dikkatini çekerek bu kadınların yaşadıkları sorunlara ışık tutacağı düşünülmektedir.

3- Cinsel travma yaşantısı olan kadınların baş etme stratejileri, otomatik düşünceleri, öğrenilmiş çaresizlik gibi farklı değişkenler ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

4- Cinsel travma yaşantısı sonrası kadınların yaşadıkları duygusal ve sosyal problemlere yönelik çalışmalar yapılabilir.

5- Cinsel travma yaşantısı olan kadınların aileleri de bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedir. Bu nedenle cinsel travma yaşantısı olan kadınların aileleriyle de çalışmalar yapılabilir.

6- Cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla öfke kontrolünü sağlamaya yönelik deneysel çalışmalar yapılabilir.

7- Cinsel travma yaşantısı olan kadınlarla kontrol odağı inancına yönelik deneysel çalışmalar yapılabilir.

8- Cinsel travma gibi önemli yaşam stresörünü önleyebilmek için risk etkenlerini iyi tanımlamak ve bunlara yönelik önlemler alabilmek önemlidir. Cinsel travma ile ilgili toplum sağlığı politikalarının oluşturulmasında bilimsel araştırmalarla kanıtlanan bu risk etkenlerine yönelik koruyucu etmenlerin, önlem ve

yaptırımların net olarak belirlenmesinin ve uygulamaya geçirilmesinin koruyucu ruh sağlığı çalışmaları açısından önemli olacağı dşnlmektedir.

9- Araştırmaya katılan kadınların öfke içte puanlarında eğitim düzeylerinin anlamlı fark yaratan bir etken olduğu görülmüştür. Kız çocuklarının okullaşma oranının düşük olduğu illerimizde cinsiyet eşitliğine ulaşılmasına, kız çocuklarının eğitimlerinin önemine ilişkin toplumsal bilinç ve duyarlılığın güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akıncı-Sokullu, F. (1999). *Viktimoloji*. Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 56-65, 136-142.
- Alberti, R., Emmons, M. (1998). *Atılgnlık*. Serap K. (Çev), HYB Yayıncılık, Ankara.
- Allen, J. (2001). *Travmtic Relationships and Serious Mental Disorders*. Wiley, New York.
- Aile içi şiddetle mücadele el kitabı.
http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/siddet_handbook.pdf (03.02.2011).
- Averill, J.R. (1983). Studies On Anger And Aggression: Implacitions For Theories Of Emotion. *American Psychologist*, 38: 1145 – 1160.
- Balkaya, F. (2001). Öfke: Temel Boyutları, Nedenleri ve Sonuçları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 4(7):21–45.
- Baltaş, A. (2007). *Şans Başarınızı Ne Kadar Etkiliyor?* Baltaş Yönetim Eğitim Danışmanlık.
http://www.baltas-baltas.com/web/makaleler/ck_6.htm (08.01.2011).
- Baral, I., Sezgin, U., Farley, M. (1998). Türkiye’de fahişelik mesleğinin sebep olduğu travmatik yaşantılar. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 35(1):23-8.
- Baran, A.G., Erbaydar, N.P. (2004) . Yasak Cinsel İlişki: Ensest
<http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/ensest08012009.doc> (03.02.2011).
- Brownmiller, S. (1984). *Cinsel Zorbalık, Irza Tecavüz Olgusunun Bir Tarihçesi*. Dizerkonca Matbaası, İstanbul.
- Bekçi, B. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ve öfke tetikleyicileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bıyık, N. (2004). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık duygularının kişisel ve sosyal özellikleri, öfke eğilimleri açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Biaggio, M.K. (1989). Sex differences in behavioral reactions to provocation of anger. *Psychological Reports*, 64:23-26.
- Boey, K. W. (1999). Distressed and stress resistant nurses. *Issues in Mental Health Nursing*, 19, 33-55.
- Brown, A. (1993). Violence against women by male partners, prevalence, outcomes and policy implications. *American Psychologist*, 48(10): 1077-87.
- Brukner, K. H. (1995). *Anger and Dissociation in Survivors of Childhood Sexual Abuse*. Published Master Dissertation. Texas Woman’s University, Texas.
- Burack, J. A., Flanagan, T., Peled, T., Sutton, H. Z., Zygmuntowicz, C., Manly, J.T. (2006) “Social Perspective-Taking Skills in Maltreated Children and Adolescents”. *Developmental Psychology*, 42, 207–217.
- Burgess, A.W., Fawcett, J., Hazelwood, R.R. (1995). Victim care services and the comprehensive sexual assesment tool. *Practical Aspect Rape Investigation*, 263-73.
- Chan, R. C. (2000). Stress and coping in spouses of persons with spinal cord injuries. *Clinical Rehabilitation*, 14, 137-144.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranış*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Çakıcı, E. (2002). *Çocuk İstismarının Öfke-İfade Tarzına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Çınar, G. Ö. (2010). *Erkek alkol/madde bağımlılarında çocukluk çağı travmasının öfke, agresyon ve dürtüsellikle ilişkisi*. Tıpta uzmanlık tezi, Bakırköy Prof Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 5. Psikiyatri Birimi, İstanbul.
- Çolak, E. (2007). Meslek Lisesi Makine Bölümü Öğretmenlerinin Denetim Odaklarının Medeni Durum, Yaş, Anne Ve Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenleri Açısından İncelenmesi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (1).
- Dağ, İ. (2002). Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 77 – 90.
- Darche, M.A. (1990). Psychological factors differentiating self-mutilating and non self - mutilating adolescent impatient females. *The Psychiatric Hospital*, 21: 31-5.
- Dönmez, A. (1983). Denetim Odağı ve Çevre Büyüklüğü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 37-47.
- Dönmez, A. (1987). Denetim Odağı: Temel Araştırma Alanları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 19, (2): 260-275.
- DSM-IV (1994). Amerikan Psikiyatri Birliği Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı. Dördüncü Baskı (DSM-IV), Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 1994'ten çeviren Köroğlu E, 203-217, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Dutton, D., Hart, S. (1992). Evidence for long-term spesific effect of chilhood abuse and neglect on criminal behaviour in men. *International Journal of Offender Therapy and Comperative Criminology*. 36, 129-137.
- Düzkan, A. (1997). Cinsel Taciz. *Pazartesi Dergisi*. 24, 9-10.
- Efilti, E. (2006). Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve denetim odağının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi, Konya.
- Eskin, M., Akoğlu, A., Uygur, B., (2006). Ayaktan Tedavi Edilen Psikiyatri Hastalarında Travmatik Yaşam Olayları ve Sorun Çözme Becerileri: İntihar Davranışıyla İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4):266-275.
- Finkelhour, D. & Browne A. (1985). The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry*. 55: 530-541.
- Gençtan, E. (2004). *İnsan olmak*. Varlık Yayınları, İstanbul.
- Gianakos, I. (2002). "Issues of Anger in the Workplace: Do Gender and Gender Role Matter?". *The Career Development Quarterly*, 51: 155-171.
- Goodwin, A.J., Agronin, M.E. (1997). *A Woman's Guide to Overcoming Sexual Fear and Pain*. New Harbinger Publications, Inc. Oakland, Canada.
- Gribbin, C. (2004). Sexual assault and rape. *Current Obstetrics & Gynaecology*, 14: 356-362.
- Gülveren, H. (2008). *Lise son sınıf öğrencilerinde iç-dış kontrol odağı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile zeka arasındaki ilişkinin araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürdil, G. (2007). *Üniversite öğrencilerinde travma yaşantısı, stresle başa çıkma tarzları ve iç-dış kontrol odağı inancı ile riskli alkol kullanımı arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Güven, Z. (1997). İşyerinde Cinsel Taciz Tartışıldı. *Pazartesi Dergisi*, 29, 5-6.
- Holen, A., Steinberg, A. M., Rodrigues, N., ve Pynoos, R. S. (2003). Alleged sexual abuse at a day care centre: Impact on parents. *Child Abuse and Neglect*, 27, 939-950.
- Holmes, R., Holmes, S. (2002). Profiling Violent Crimes: An Investigative Tool. Third Edition, Sage Publications, California.
- Karasar, N. (2004b). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Basım Yayın, Ankara.
- Karayel, A. (2006). *Retrospektif Bir Çalışma: 2001-2005 Yılları Arasında Adana İl Emniyet Müdürlüğüne Yansıyan Cinsel Taciz Vakalarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kassinove, H., Sukhodolsky, D.G. (1995). Anger disorders: basic science and practice issues. Anger Disorders: Definition, Diagnosis and Treatment. Kassinove. *Series in clinical and community psychology*, 1-26.
- Kısaç, İ. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Düzeyleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Knight, B., (1995). Adli Tıp, (Ed. Birgen N.) 10.baskı, Bilimsel ve Teknik Yayınları Çeviri Vakfı, İstanbul, 235-48.
- Knight, R.A., Warren, J.I., Reboussin, R., Soley, B.J., (1998). Predicting rapist type by crime scene variables. *Criminal Justice and Behavior*, 25: 46-80.
- Koss, M.P. Harvey, M.R. (1991). *The Rape Victim Clinical and Community Interventions* (Second Edition). Newbury Park: Sage Publications.
- Köknel, Ö. (1999). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. Altın Kitabevi, İstanbul.
- Küçükkaragöz, H. (1998). *İlkokul Öğretmenlerinde Kontrol Odağı ve Öğrencilerinin Kontrol Odağının Oluşumuna Etkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Lefcourt, H. M. (1982). *Locus of Control: Current Trends in Theory and Research*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey.
- Lowdermilk, D.L., Perry, S., Babak, I.M. (2000). *Maternity and Women's Health Care*. Mosby Inc, USA, 224-226.
- McWilliams, L. A., Cox, B. J., Enns, M. W., ve Clara, I. P. (2006). Personality correlates of outpatient mental health service utilization: Findings from the U.S. national comorbidity survey. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 41, 357-363.
- Messman-Moore, T. L. & Brown, A. L. (2004). Child maltreatment and perceived family environment as risk factors for adult rape: is child sexual abuse the most salient experience? *Child Abuse & Neglect*, 28: 1019-1034
- Mezey, G. (1987). Male Victims of Sexual Assault. *Med.Sci.Law*, 27(2), 122-24.
- Moscarello, R. (1990). Psychological management of victims of sexual assault. *Canadian Journal of Psychiatry*, 35, 25-30.
- Navaro, L. (2000). *Bir Cadı Masalı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Nazik, B. (2001). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ya-Pa Yayıncılık, İstanbul.
- Onur, B. (1986). *Gelişim Psikolojisi- Yetişkinlik Yaşlılık Ölüm*. İmge Kitabevi, Ankara. <http://www.belgeler.com/blg/1c8/yetiskinlik> (13.09.2011).
- Özer, K. (1990). *Duygusal Gerilimle Baş edebilme Ben Değeri Tiryakiliği*. Varlık Yayınları A.Ş., İstanbul.
- Özer, K. (1994a). Öfke Kaygı ve Depresyon Eğilimlerinin Bilişsel Alt Yapıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31):12-25

- Özer, K. (1994b). Sürekli öfke (SL-Öfke) ve öfke ifade tarzı (Öfke-Tarz) ölçekleri ön çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31):26-35.
- Polat, O., İnanıcı, M.A., Aksoy, M.E. (1997). *Adli Tıp Ders Kitabı*. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, 340-360.
- Polat, O. (2006). *Klinik Adli Tıp Uygulamaları*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.199-200.
- Polat, O. ve diğerleri (2006). *100 soruda "Csüs ve Cinsel İstismar" Rehberi*. İstanbul.
- Riley, W.T., Treiber, F.A., Woods, M.G. (1989). Anger and hostility in depression. *Journal of Nervous & Mental Disease*, 177: 668-674.
- Robins, S., Novaco, R.W. (1999). Systems conceptualization and treatment of anger. *Journal of Clinical Psychology*, 55: 325-337.
- Russell, D., Letitia, A., and Cutrona, C.E. (1980). The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and Discriminant Validity Evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39: 472-480.
- Sarchiapone, M., Carli, V., Coumo, C., Marchetti, M., Roy, A. (2009). Association between childhood trauma and aggression in male prisoners. *Psychiatry Research*, 165(1-2), 187-92.
- Savaşır, I., Şahin, N.H. (1997). *Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- Sharkin, Bruce, S. (1993). Anger and Gender: Theory, Research and Implications. *Journal of Counseling and Development* vol, 71(4):386-390.
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde Yöntem*. Beta Basım Yayın, 3. Baskı, İstanbul, ss. 374.
- Sezgin, U., Yavuz, F. & Yüksel, Ş. (1995). Cinsel taciz olgularında kurumlar arası bir çalışma modeli. *Kriz Dergisi*, 3(1-2): 25-30.
- Sezgin, U. (2003). Travma Yaşantısı Olan Kadınlarda Grup Psikoterapisinin Etkinliği (Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yürütülen bir pilot çalışma). *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, 40(3-4):53-63.
- Siegel, J. M., Golding, J. M. ,Stein, J. A., Burnam, M. A., Sorenson, S. B. (1990). Reactions to Sexual Assault: A Community Study. *Journal of Interpersonal Violence*. 5, 229-246.
- Smith, D.C., Furlong, M.J. (1998). Introduction to the Special Issue: Adressing Youth Anger Agression in School Settings, 35 (3): 201-203.
- Solmuş, T. (2004). İş Yaşamı, Denetim Odağı ve Beş Faktörlük Kişilik Modeli. *Türk Psikoloji Bülteni*, 10, 196-205.
- Spielberger, C. D., Reheiser, E. C., ve Sydeman, S. J. (1995). Measuring the Experience, Expression, and Control of Anger. *Comprehensive Nursing*, 18: 207-132.
- Sungur, M.Z. (1993). Seks terapilerinin dünü, bugünü ve yarını, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4(3):195-201.
- Şahin, N. H. (1997). Öfke: O Sizi Kontrol Edeceğine Siz Onu Kontrol Edin. *Türk Psikoloji Bülteni*, 3(7):79-85.
- Şahin, D. & Kayır, A. (1998). Cinsel Yaşamda Yanlış İnanışlar. 7. *Anadolu Psikiyatri Günleri Cinsiyet ve Psikiyatri*. Akademi Ofset Matbaacılık A.Ş., İstanbul, ss.132-142.
- Taneli, S., Albayrak, C., Sivrioğlu, Y. (1999). *Ben Hasta Değilim: Çocuk sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü*. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, ss.531-541.

- Taylor, S. E., Peplau, A. L., & Sears, D. O. (2006). *Social Psychology* (12th ed.) Englewood Cliffs. Prentice Hall, New Jersey.
- Teber, S. (1994). *Toplama Kampı Sendromu*. Sorun Yayınları, İstanbul.
- Terr, L. (1990). *Too Scared to Cry: Psychic Trauma in Childhood*. Harper and Row, New York.
- Üstün, B., ve Yavuzaslan, F. (1995). Öfkenin gücü. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2, 42-46.
- Weeks, R., Widom, C. (1998). Self-reports early childhood victimization among incarcerated adult male felons. *Journal of Interpersonal Violence*, 13, 346-361.
- Widom, C. The cycle of violence. *Science* 1989, 244:160-166.
- Wiederman, M. W. (1999). Bodily self-harm and Its relationship to childhood abuse among women in a primary care setting. *Violence Against Women*, 5(2):155-64.
- World Health Organization (WHO). Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence, Geneva, 2003.
- Yagisan, N., Sünbül, A. M., Yücalan, Ö. B. (2007). Müzik Bölümü Öğrencilerinin Benlik İmgeleri ve Denetim Odaklarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 22:243-262.
- Yalom, I.D. (2002). *Annem ve hayatın anlamı*. Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Yalom, I, Steiner, H. (2007). *Okul Öncesi Çocukların Terapisi*. Prestij Yayınları, İstanbul.
- Yanık, M., Özmen, M., (2002). Psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarda çocukluk çağı kötüye kullanım/ihmal yaşantıları ile intihar, kendine fiziksel zarar verme ve dissosiyatif belirtiler arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3:140-146.
- Yaryura-Tobias, J.A., Neziroğlu, F.A., Kaplan, S. (1995). Self-mutilation, anorexia and dysmenorrhea in obsessive-compulsive disorder. *International Journal of Eating Disorders*, 17: 33-8.
- Yavuz, M. F. (1996). Cinsel saldırı olgularının değerlendirilmesinde yeni bir yaklaşım. *Adli Tıp Dergisi*. 12(1-4): 155-160.
- Yeni, B. (2010). *İstanbul çocuk mahkemelerinde yargılanan çocuklarda sürekli öfke-öfke ifade tarzları ile istismar yaşantıları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşilyaprak, B. (1990). Denetim Odağının Belirleyicileri ve Değişime İlişkin Araştırmalar: Bir Eleştirel Değerlendirme. *Psikoloji Dergisi*. Ankara. 7: 25.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Denetim Odağı (Ed.:Y.Kuzgun) Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yıldız, M., Güçlü, M., Bayraktar, M. (2008). Farklı liglerde yer alan futbolcuların kişilik tipleri ile sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının incelenmesi.
- Yüksel, Ş. (1998). Olağandışı Durumların Ruh Sağlığına Etkisi ve Onarılması. 282-294; İçinde: Psikiyatri Ders Kitabı, Düzenleyen: Adam, E., Şar, V., Tikel, R., Üçok, A., Yazıcı, O., İkinci Baskı, Emek Matbaacılık, İstanbul.

EKLER

EK A. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

EK A. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda sizinle ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen her soruyu cevaplayınız.
Araştırmamıza katkılarınız için teşekkür ederim.

1. Yaşınız:

2. Eğitiminiz:

Okur-yazar   İlköğretim   Lise   Üniversite

3. Mesleğiniz:

Çalışıyorsanız aylık geliriniz:

4. Ailenizin aylık geliri:

500 TL ve altı   501-1000 TL   1001 TL ve üzeri

5. Medeni durumunuz:

Bekar   Evli   Boşanmış

6. Ailenizde kimler yaşamaktadır:

7. Psikiyatrik tedavi gördünüz mü/görüyor musunuz?

Cevabınız evetse ne zaman ve ne kadar süre:

Psikiyatrik ilaç kullanıyor musunuz?

8. Alkol kullanıyor musunuz?

Cevabınız evetse ne kadar sıklıkla?

9. Sigara kullanıyor musunuz?

Cevabınız evetse ne kadar sıklıkla?

10. Uyuşturucu kullanıyor musunuz?

Cevabınız evetse ne kadar sıklıkla?

11. Sorunlarınız olduğunda paylaştığınız, hayatınızda yakın hissettiğiniz kimse var mı?

Cevabınız evetse kim olduğunu yazınız:

12. Daha önce intihar etmeyi düşündüğünüz oldu mu ya da intihara teşebbüs ettiniz mi?

EK B. SÜREKLİ ÖFKE-ÖFKE TARZ ÖLÇEĞİ

EK B. SÜREKLİ ÖFKE-ÖFKE TARZ ÖLÇEĞİ

1. BÖLÜM

Aşağıda kişilerin kendilerini anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da **genel** olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (x) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin, **genel** olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
	1	2	3	4
1. Çabuk parlam.	1	2	3	4
2. Kızgın mizaçlıyım.	1	2	3	4
3. Öfkesi burnunda bir insanım.	1	2	3	4
4. Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	1	2	3	4
5. Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.	1	2	3	4
6. Öfkelenince kontrolümü kaybederim	1	2	3	4
7. Öfkelenince ağzıma geleni söylerim.	1	2	3	4
8. Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.	1	2	3	4
9. Engellendiğimde içimden birilerine vurmaya gelir.	1	2	3	4
10. Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılığma dönerim.	1	2	3	4

2. BÖLÜM

Herkes zaman zaman kızgınlık ve öfke duyabilir. Ancak, kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (x) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeyin.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
10. Öfkemi kontrol ederim	1	2	3	4
11. Kızgınlığımı gösteririm	1	2	3	4
12. Öfkemi içime atarım	1	2	3	4
13. Başkalarına karşı sabırlıyım	1	2	3	4
14. Somurtur ya da surat asarım.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
15. İnsanlardan uzak dururum.	1	2	3	4
16. Başkalarına iğneli sözler söylerim.	1	2	3	4
17. Soğukkanlılığımı korurum.	1	2	3	4
18. Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.	1	2	3	4
19. İçin için köpürürüm ama gösteremem.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
20. Davranışlarımı kontrol ederim	1	2	3	4
21. Başkalarıyla tartışırım	1	2	3	4
22. İçimde, kimseye söyleyemediğim kinler beslerim	1	2	3	4
23. Beni çileden çıkararak her neyse saldırırım	1	2	3	4
24. Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
25. Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm	1	2	3	4
26. Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir	1	2	3	4
27. Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim	1	2	3	4
28. Kötü şeyler söylerim	1	2	3	4
29. Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

		Sizi ne kadar tanımlıyor?			
30.	İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim	1	2	3	4
31	Sinirlerime hakim olamam	1	2	3	4
32.	Beni sinirlendirene, ne hissettiğimi söylerim	1	2	3	4
33.	Kızgınlık duygularımı kontrol ederim	1	2	3	4

EK C. KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ

EK C. KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ

Bu anket, bazı önemli olayların insanları etkileme biçimini bulmayı amaçlamaktadır. Her maddede ‘a’ ya da ‘b’ harfleriyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Lütfen, her seçenek çiftinde sizin kendi görüşünüze göre gerçeği yansıttığına **en çok inandığınız cümleyi (yalnız bir cümleyi) seçiniz ve bir yuvarlak içine alınız.**

Seçiminizi yaparken, seçmeniz gerektiğini düşündüğünüz veya doğru olmasını arzu ettiğiniz cümleyi değil, gerçekten daha doğru olduğuna inandığınız cümleyi seçiniz. Bu anket kişisel inançlarla ilgilidir; bunun için ‘doğru’ ya da ‘yanlış’ cevap diye bir durum söz konusu değildir.

Bazı maddelerde her iki cümleye de inandığınızı ya da hiçbirine inanmadığınızı düşünebilirsiniz. Böyle durumlarda, size en uygun olduğuna inandığınız cümleyi seçiniz.

Seçim yaparken her bir cümle için bağımsız karar veriniz; önceki tercihlerinizden etkilenmeyiniz.

1. a. Ana-babaları fazla cezalandırdıkları için çocuklar problemlili oluyor.
b. günümüz çocuklarının çoğunun problemi, ana-babaları tarafından aşırı serbest bırakılmalarıdır.
2. a. İnsanların yaşamındaki mutsuzlukların çoğu, biraz da şanssızlıklarına bağlıdır.
b. İnsanların talihsizlikleri kendi hatalarının sonucudur.
3. a. Savaşların başlıca nedenlerinden biri, halkın siyasetle yeterince ilgilenmemesidir.
b. İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.
4. a. İnsanlar bu dünyada hak ettikleri saygıyı er geç görürler.
b. İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.
5. a. Öğretmenlerin öğrencilere haksızlık yaptığı fikri saçmadır.
b. Öğrencilerin çoğu, notlarının tesadüfi olaylardan etkilendiğini bilmez.
6. a. Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.
b. Lider olamayan yetenekli insanlar fırsatları değerlendirememiş kişilerdir.
7. a. Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmazlar.
b. Kendilerini başkalarına sevdirmeyen kişiler, başkalarıyla nasıl geçineceğini bilmeyenlerdir.
8. a. İnsanın kişiliğinin belirlenmesinde en önemli rolü kalıtım oynar.
b. İnsanların nasıl biri olacaklarını hayat tecrübeleri belirler.
9. a. Bir şey olacağına eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur.
b. Ne yapacağına kesin karar vermek kadere güvenmekten daima daha iyidir.
10. a. İyi hazırlanmış bir öğrenci için, adil olmayan bir sınav hemen hemen söz konusu değildir.

- b. Sınav sonuçları derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki, çalışmanın anlamı kalmıyor.
11. a. Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.
b. İyi bir iş bulmak, temelde, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.
12. a. Hükümetin kararlarında sade vatandaş da etkili olabilir.
b. Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.
13. a. Yaptığım planları yürütebileceğimden hemen hemen eminimdir.
b. Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü birçok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.
14. a. Hiçbir yönü iyi olmayan insanlar vardır.
b. Herkesin iyi tarafı vardır.
15. a. Benim açımdan istediğimi elde etmenin talihle bir ilgisi yoktur.
b. Çoğu durumda, yazı tura atarak da isabetli kararlar verebiliriz.
16. a. Kimin patron olacağı, genellikle, doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır.
b. İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.
17. a. Dünya meseleleri söz konusu olduğunda, çoğumuz anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyızdır.
b. İnsanlar siyasal ve sosyal konularda aktif rol alarak dünya olaylarını kontrol edebilirler.
18. a. Birçok insan rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.
b. Aslında 'şans' diye bir şey yoktur.
19. a. İnsan, hatalarını kabul edebilmelidir.
b. Genelde en iyisi insanın hatalarını örtbas etmesidir.
20. a. Bir insanın sizden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığını bilmek zordur.
b. Kaç arkadaşınızın olduğu, ne kadar iyi olduğunuza bağlıdır.
21. a. Uzun vadede, yaşamınızdaki kötü şeyler iyi şeylerle dengelenir.
b. Çoğu talihsizlikler yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ya da her üçünün birden sonucudur.
22. a. Yeterli çabayla siyasal zorlukları ortadan kaldırabiliriz.
b. Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur.

23. a. Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlayamıyorum.
b. Aldığım notlarla çalışma derecem arasında doğrudan bir bağlantı vardır.
24. a. İyi bir lider, ne yapacaklarına halkın bizzat karar vermesini bekler.
b. İyi bir lider herkesin görevinin ne olduğunu bizzat belirler.
25. a. Çoğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissedirim.
b. Şans ya da talihin yaşamımda önemli bir rol oynadığına inanmam.
26. a. İnsanlar arkadaşça olmaya çalışmadıkları için yalnızdırlar.
b. İnsanları memnun etmek için çok fazla çabalamanın yararı yoktur, sizden hoşlanırsa hoşlanırlar.
27. a. Liselerde atletizme gereğinden fazla önem veriliyor.
b. Takım sporları kişiliğin gelişimi için mükemmel bir yoldur.
28. a. Başıma ne gelmişse, kendi yaptıklarımıdır.
b. Yaşamımın alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum.
29. a. Siyasetçilerin neden öyle davrandıklarını çoğu kez anlayamıyorum.
b. Yerel ve ulusal düzeydeki kötü idareden uzun vadede halk sorumludur.

EK D. ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 1985 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gaziantep'te tamamladı. 2003 yılında Hacettepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümünden mezun oldu. 2007 yılında Özel Gizem Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde psikolog olarak göreve başladı. 2009 yılından beri Şehitkamil devlet hastanesinde psikolog olarak görev yapmaktadır.

VITAE

The researcher was born in Kahramanmaraş in 1985. She attended primary and second scholl in Gaziantep. She received her bachelor degree by graduating Hacettepe Univercity, Faculty of Science and Letters, Psychology Department. She worked at Gizem Education and Rehabilitation Center in 2007. She has working at Şehitkamil State Hospital since 2009.